

9/2022

BIBLIOTEKARZ



Zofia Zasacka

Lektury w niecodziennej codzienności.
Wybory czytelnicze Polaków

Sylwia Marciniak

Nieoceniona spuścizna. Wiedza z podręczników dla bibliotekarzy jako źródło do badań polskiego bibliotekarstwa

Marzena Przybysz

Rozmowa z Pawłem Piwowarczykiem,
dyrektorem Miejskiej Biblioteki Publicznej w Dobczycach

Rafał Gołał

Biblioteki a jednolity rynek cyfrowy

BIBLIOTEKA

XIX OGÓLNOPOLSKI TYDZIEŃ BIBLIOTEK

08-15 MAJA 2022

ŚWIAT W JEDNYM MIEJSCU

Jak co roku Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, we współpracy z bibliotekami, samorządami, mediami, realizowało obchody Tygodnia Bibliotek. Tegoroczna XIX edycja rozpoczęła się tradycyjnie 8 maja w Dniu Bibliotekarza i Bibliotek i trwała do 15 maja 2022 r. Inaugurację Tygodnia Bibliotek poprzedziły: webinarium informacyjne dla bibliotekarzy z różnych typów bibliotek oraz konferencja prasowa online dla przedstawicieli mediów ogólnopolskich i lokalnych.

W tym roku imprezy i uroczystości Tygodnia Bibliotek organizowane były pod hasłem „Biblioteka – świat w jednym miejscu”. Hasło odnosiło się do biblioteki jako mikro- i makrokosmosu jednocześnie. Z jednej strony księżnica to swoista oaza w środowisku, mały jego fragment, zaledwie punkt, z drugiej strony – drzwi do Universum. Autorką hasła jest Grażyna Piskorz, wicedyrektor Biblioteki Raczyńskich w Poznaniu. Koncepcja realizacji XIX edycji TB zakładała upowszechnianie czytelnictwa, przy wykorzystaniu różnych narzędzi komunikacji, w tym Internetu i mediów społecznościowych. W całej Polsce biblioteki wszystkich typów, małe i duże, zorganizowały tysiące okolicznościowych wydarzeń, mających na celu zwiększenie zainteresowania książką, popularyzację wiedzy i informacji o zasobach bibliotek. Działania te przybierały różne formy. Promowane były działania bibliotek na rzecz włączenia lokalnej społeczności w projekty, które utrwalają nawyki czytania, aktywizują i pomagają przetrwać w sytuacjach kryzysowych. Szczególna uwaga została skupiona na aktywizacji czytelniczej dzieci przedszkolnych i wczesnoszkolnych.

Zapraszamy do zapoznania się z opisem akcji, która zwyciężyła w konkursie na najciekawsze wydarzenie organizowane w ramach TB 2022.



Malbork, miastem „tysiąca” bibliotek – śladem wiedzy w książkach zakłętej to gra terenowa przygotowana przez Pedagogiczną Bibliotekę Wojewódzką w Gdańsku – Filię w Malborku. Do udziału w grze zgłosiły się wszystkie szkoły z Malborka (dzieci polskie i ukraińskie, dzieci autystyczne). Uczestnicy zabawy otrzymali mapę, przy pomocy której musieli odnaleźć i odwiedzić wszystkie malborskie biblioteki – przed wejściem do każdej z nich zostały przyklejone instrukcje ukryte w kodach QR. Po dotarciu do konkretnej biblioteki uczniowie rozwiązywali przygotowane zadania (szukali tajemniczych książek, wykonywali zakładki do książek, odgadywali rebusy).

Patronat honorowy nad wydarzeniem objął Burmistrz Miasta Malborka, Marek Charzewski. Partnerem medialnym było Radio Malbork.

Więcej informacji na temat Tygodnia Bibliotek na stronie projektu <http://tydzienbibliotek.sbp.pl/>.

Dofinansowano ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z Funduszu Promocji Kultury



Spis treści

OD REDAKTORA (Elżbieta Stefańczyk) – 3

ARTYKUŁY

Zofia Zasacka: Lektury w niecodziennej codzienności. Wybory czytelnicze Polaków – 4

Sylwia Marciniak: Nieoceniona spuścizna. Wiedza z podręczników dla bibliotekarzy jako źródło do badań polskiego bibliotekarstwa – 9

Monika Kozłowska: Bibliografie regionalne opracowywane w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej – Książnicy Kopernikańskiej w Toruniu – 13

Z BIBLIOTEK

Małgorzata Elżbieta Płoszczyńska: Gry edukacyjne do nauczania języka niemieckiego w Bibliotece Niemieckiej i Mediatece Języka Niemieckiego w Książnicy Pomorskiej w Szczecinie – 18

WSPOMNIENIA

Ryszard Turkiewicz pokochał ludzi i książki (Urszula Bielecka) – 24

WYWIADY

Rozmowa z Pawłem Piwowarczykiem, dyrektorem Miejskiej Biblioteki Publicznej w Dobczycach (Marzena Przybysz) – 26

O BIBLIOTEKACH W PRASIE

Biblioteka w Parku Kulturowym... (Iwona Joć-Adamkiewicz, Grzegorz Grzenkiewicz) – 30

SPRAWOZDANIA I RELACJE

Książka. Stan umysłu (Marta Truszczyńska, Anna Walska-Golowska) – 34

PRAWO BIBLIOTECZNE

Biblioteki a jednolity rynek cyfrowy (Rafał Golać) – 37

Z ŻAŁOBNEJ KARTY

Jadwiga Ceglarek (Emilia Czerniejewska, Marek Dubiński) – 40

Z ŻYCIA SBP

Otwarcia / ostrożni / niezdecydowani... – spotkanie autorskie online • Analiza Funkcjonowania Bibliotek – narzędzia, które ułatwią Ci pracę • Zwiedzanie czytelni Biblioteki Narodowej • Patronat medialny SBP – Biblioteka Rodzin – Konkurs fotograficzny „Przepis na rodzinne czytanie” • Gala „Małopolski Bibliotekarz Roku” (Marzena Przybysz) – 41

Z ŻYCIA KOSZYKOWEJ

Wyróżnienie w konkursie Polskiego Towarzystwa Wydawców Książek (Ewelina Rąbkowska) – 42

POSTAKTUALIA (Jacek Wojciechowski) – 43

W KILKU SŁOWACH – 8

Contents

FROM THE EDITOR (Elżbieta Stefańczyk) – 3

ARTICLES

Zofia Zasacka: Reading in Our Unordinary Everyday Life. Reading Choices of Poles – 4

Sylwia Marciniak: An Invaluable Legacy. Knowledge From Textbooks for Librarians as a Source for Research on Polish Librarianship – 9

Monika Kozłowska: Regional Bibliographies Developed in the Nicolaus Copernicus Public Provincial Library in Toruń – 13

FROM LIBRARIES

Małgorzata Elżbieta Płoszczyńska: Educational Games for Teaching German in the German Library and German Language Media Center of the Pomeranian Library in Szczecin – 18

RECOLLECTIONS

Ryszard Turkiewicz Fell in Love with People and Books (Urszula Bielecka) – 24

INTERVIEWS

Interview with Paweł Piwowarczyk, Director of the Municipal Public Library in Dobczyce (Marzena Przybysz) – 26

ON LIBRARIES IN THE PRESS

Library in the Cultural Park ... (Iwona Joć-Adamkiewicz, Grzegorz Grzenkiewicz) – 30

EVENTS AND REPORTS

Book. A State of Mind (Marta Truszczyńska, Anna Walska-Golowska) – 34

LIBRARY LAW

Libraries and the Digital Single Market (Rafał Gola) – 37

OBITUARIES

Jadwiga Ceglarek (Emilia Czerniejewska, Marek Dubiński) – 40

FROM THE PLA

Open / Cautious / Undecided... – Online Meeting with Authors • Analysis of Library Operations – Tools That Will Make Your Work Easier • Visiting Reading Rooms of the National Library • The PLA Media Patronage – Family Library – Photography Contest „Recipe for Family Reading” • „Lesser Poland Librarian of the Year” Gala (Marzena Przybysz) – 41

FROM THE WARSAW PUBLIC LIBRARY IN KOSZYKOWA ST.

Award in the Competition of the Polish Book Publishers’ Society (Ewelina Rąbkowska) – 42

POST-CURRENT EVENTS (Jacek Wojciechowski) – 43

IN A NUTSHELL – 8

Od Redaktora

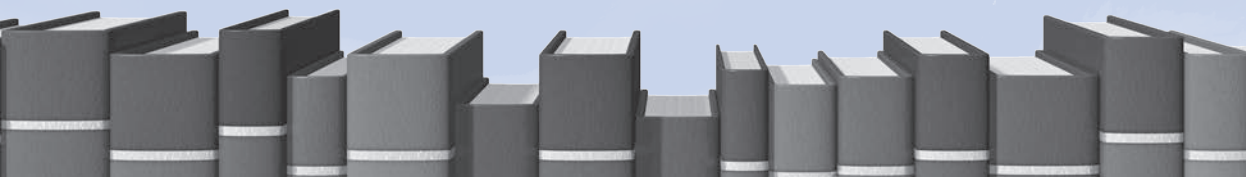
Wrześniowy numer „Bibliotekarza” w 2022 r. rozpoczynamy artykułem dr Zofii Zasackiej z Biblioteki Narodowej *Lektury w niecodziennej codzienności – wybory czytelnicze Polaków*. Autorka przedstawia wyniki badań czytelniczych i społecznego zasięgu książki wśród Polaków prowadzonych w 2020 r., 2021 r. i na wiosnę 2022 r. Był to czas pandemii Covid-19, który znacząco wpłynął na życie codzienne Polaków, w tym na spędzanie wolnego czasu. Badania Biblioteki Narodowej pokazały, że wśród analizowanych zajęć uwzględniono także praktyki czytelnicze. Poznajemy źródła pochodzenia czytanych książek, a także lektury Polaków w pandemii. Drugi tekst *Nieoceniona spuścizna. Wiedza z podręczników dla bibliotekarzy jako źródło do badań polskiego bibliotekarstwa* autorstwa Sylwii Marciniak z Instytutu Nauk o Informacji i Mediach Uniwersytetu Wrocławskiego przedstawia założenia przygotowywanej pracy doktorskiej dotyczącej literatury fachowej dla bibliotekarzy. Praca powstaje na podstawie stworzonej bazy danych 400 wydawnictw zwartych z lat 1919-2019, mających cechy poradnika, podręcznika. Analizie poddane zostaną typy bibliotek, procesy biblioteczne, użytkownicy, budynki i wyposażenie, zbiory oraz zawód bibliotekarza. Kolejny artykuł *Bibliografie regionalne opracowywane w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej – Książnicy Kopernikańskiej w Toruniu* autorstwa Moniki Kozłowskiej. Autorka omawia prowadzone od wielu lat bibliografie regionalne. Przedstawia zasady doboru i selekcji dokumentów oraz ich opracowywanie, a także bazy danych dostępne ze strony Książnicy.

W dziale „Z bibliotek” publikujemy artykuł *Gry edukacyjne do nauczania języka niemieckiego w Bibliotece Niemieckiej i Mediotyce Języka Niemieckiego w Książnicy Pomorskiej w Szczecinie* autorstwa Małgorzaty Elżbiety Płoszczyńskiej. Autorka omawia bogate zbiory gier edukacyjnych do nauki języka niemieckiego zgromadzone od 2010 r. w Bibliotece Niemieckiej Książnicy Pomorskiej. Podaje przykłady wybranych gier edukacyjnych, ich charakterystykę i przeznaczenie dla czytelnika. W dziale „Wspomnienia” Urszula Bielecka wspomina Ryszarda Turkiewicza zmarłego 23 maja 2022 r. Przedstawia sylwetkę tego znanego i cenionego bibliotekarza, przywołuje liczne fakty z Jego życiorysu, wieloletniej pracy zawodowej w bibliotekach publicznych Wrocławia. Dzięki bogatej faktografii poznajemy człowieka, który dzielił się swoimi przemyśleniami nad światem i zamieszczał je w artykułach, felietonach, blogach, poezji i fotografii. W dziale „Wywiady” Marzena Przybysz rozmawia z Pawłem Piwowarczykiem, laureatem konkursu Bibliotekarz Roku 2021. Poznajemy dyrektora Miejskiej Biblioteki Publicznej w Dobczycach, aktywnie uczestniczącego w wielu projektach realizowanych w najbliższym, miejskim środowisku, w regionie, a także w wymiarze szerszym, krajowym. Paweł Piwowarczyk w swojej działalności skupia się na wielu pasjach, łączących promocję biblioteki ze sportem oraz literaturę z jej teatralnymi adaptacjami. W dziale „Sprawozdania i relacje” prezentujemy tekst *Książka. Stan umysłu* autorstwa Marty Truszczyńskiej i Anny Walskiej-Golowskiej z Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. H. Kołłątaja w Krakowie. Autorki omawiają program i przebieg VI Nowego Ogólnopolskiego Forum Bibliotek Pedagogicznych, które odbyło się w czerwcu br. w Krakowie.

Wrześniowy numer „Bibliotekarza” kończą, jak zwykle, stałe rubryki. W dziale „O bibliotekach w prasie” Iwona Joć-Adamkiewicz i Grzegorz Grzenkowicz z Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. J. Conrada Korzeniowskiego w Gdańsku prezentują aktywność bibliotek publicznych w województwie pomorskim w prasie regionalnej. W dziale „Prawo biblioteczne” przedstawiamy artykuł Rafała Golata *Biblioteki a jednolity rynek cyfrowy*.

Numer uzupełniają: „Z życia SBP” i „Z życia Koszykowej” oraz *Postaktualia* Jacka Wojciechowskiego.

Elżbieta Stefanicyk



Lektury w niecodziennej codzienności

wybory czytelnicze Polaków

MIEJSCE NA CZYTANIE W STANIE ZAGROŻENIA

Okoliczności, które przyniosła pandemia Covid-19 utrudniły, a nawet niektórym uniemożliwiły bezpośrednie kontakty społeczne, co przyniosło szereg implikacji¹. Te ograniczenia najmocniej odczuwali uczniowie, młodzi dorośli² i osoby starsze³, zwłaszcza nieaktywne zawodowo. Badania socjologiczne i psychologiczne realizowane w tym czasie odnotowały szereg społecznych i psychicznych skutków ubocznych panującej pandemii⁴ – poczucie osamotnienia, izolacji, stany lękowe, obniżonego nastroju, obawy przed zachorowaniem, zwłaszcza kogoś z rodziny, odejście kogoś z bliskich, niepokój o przyszłość, bezpieczeństwo bliskich i własne; niepewności związane z sytuacją finansową. Szerokie kręgi społeczne doświadczały stanu zagrożenia. Kolejny społeczny symptom pandemii to brak aktywności, sportu, ruchu. Wszystkie te objawy wpływały na kondycję psychiczną Polaków, przyczyniając się do obniżenia nastrojów i lęków, kłopotów ze snem. Liczne badania realizowane w pandemii dowodziły, że w tym czasie nasiliły się zwłaszcza objawy depresyjne⁵. Jednocześnie obniżył się ogólny stan zdrowia poprzez ograniczony dostęp do usług medycznych, rehabilitacji, terapii, środków ochrony. Wielu Polaków obawiało się nasilenia wielu problemów zdrowotnych, zaniebdywanym przez walkę z koronawirusem⁶. Rodziny, których dotyczyła zdalna edukacja odczuwały szereg trudności – brak sprzętu IT, kompetencji,

dostępu do internetu, obciążenia dodatkowymi obowiązkami, nadmiar czasu spędzanego przed ekranem komputerów⁷.

Stan pandemii Covid-19 wpłynął na zmiany w organizacji pracy i funkcjonowanie także instytucji kulturalnych, w tym bibliotek⁸.

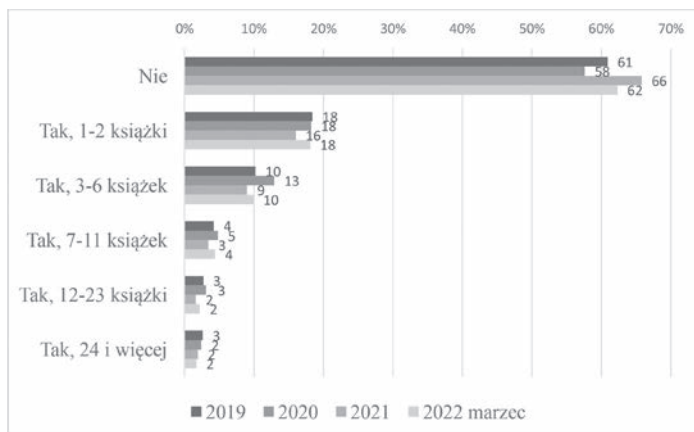
W takich kryzysowych okolicznościach pandemicznych Biblioteka Narodowa zrealizowała trzy ogólnopolskie badania społecznego zasięgu książki wśród Polaków w wieku powyżej piętnastu lat. W powtarzonym od lat terminie na przełomie listopada i grudnia odbyły się dwa sondaże w 2020 i 2021 oraz dodatkowo w marcu w 2022 r. Ostatnie badanie miało miejsce w kontekście słabnącej kolejnej fali pandemii Covid-19 i stopniowo zanikających ograniczeń w funkcjonowaniu instytucji publicznych i kulturalnych, organizacji pracy zawodowej oraz czasu, kiedy po przerwie uczniowie wrócili do szkół w 2022 r.

Wśród strategii radzenia sobie z koronawirusem mogłoby być czytanie książek. Jednak czy kryzys sprzyja praktykom lekturowym?

Dwukrotnie – na jesieni 2021 r. i na wiosnę 2022 r. – osoby objęte badaniem czytelnictwa zastanawiały się, jak najchętniej spędziłyby wolny dzień. Wśród pożądanych, ale także wśród realizowanych zajęć w wolny listopadowo-grudniowy dzień w 2021 r. i na wiosnę w marcu 2022 r. najważniejsze były domowe praktyki kulturalne: oglądanie telewizji, filmów, serialu na szklanym ekranie. Pandemicznie bezpieczna rozrywka i bardzo popularna niezależnie od covidowych utrudnień to

Wykr. 1

Czytanie i nieczytanie książek w 2019, 2020, 2021 i marcu 2022 r. (w procentach)



Źródło: Biblioteka Narodowa

oglądanie telewizji i filmów w domu – 55% ogółu badanych chętnie tak spędziłoby wolne godziny, było to też najważniejsze wskazanie wśród praktyk preferowanych dla aż 21% badanych na jesieni, na wiosnę wynik był prawie identyczny⁹. Miejsce przed domowym ekranem była to atrakcyjna przystań zwłaszcza dla osób starszych, co czwarty badany w wieku powyżej 40 roku życia najczęściej wskazał jako pierwszy wymieniany sposób preferowanego zajęcia.

W następnej kolejności pod względem liczby wskazań znalazły się trzy sposoby spędzania wolnego czasu: spotkanie towarzyskie rodzinne lub ze znajomymi w domu (bądź poza domem) oraz spacer lub wycieczka plenerowa. O atrakcyjności tych form spędzania decydował wiek badanych: nastolatki byli zainteresowani przede wszystkim spotkaniami z przyjaciółmi, które wielokrotnie nie udawało im się zrealizować i z racji obostrzeń musieli pozostać w domu przy ekranie komputera.

Polacy byli zmęczeni w pandemii, myśleli o odpoczynku, chcieliby pójść wcześniej spać i wiosną, następująca po pandemicznej jesieni, tego stanu nie zmieniła. Co czwarty badany chciał tylko odpoczywać w wolny dzień, a w praktyce, w ostatni od realizacji badania weekend, aż 41% badanych poszło wcześniej spać albo biernie odpoczywało¹⁰.

Wśród analizowanych zajęć wolnego dnia uwzględniono trzy rodzaje praktyk czytelniczych. Najczęściej wybierano, i to przede wszystkim przez najmłodszych badanych, czytanie wiadomości, in-

formacji w internecie, postów w mediach społecznościowych, natomiast czasopisma i gazety licznie czytały osoby powyżej 60 roku życia. Trzecia praktyka to czytanie książek, wskazana jako realizowana w praktyce w 2021 r. na jesieni, w listopadzie i na wiosnę 2022 r. wymieniona przez podobną część badanych – 11% – zawsze więcej kobiet 15% i tylko 8% mężczyzn. Badani Polacy realistycznie ocenili swoje potrzeby i możliwości czytania: zarówno informacji online, jak też czasopism i gazet oraz książek. Wybór lektury książkowej okazał się niezależny od sezonu i nasilenia okoliczności pandemicznych. Konfrontując ten wynik z podstawowym wskaźnikiem z badania BN, dotyczącym czytania książek w ciągu ostatnich dwunastu miesięcy widzimy, że populacja czytelników nieco wzrosła w pierwszym roku pandemii, jednak kolejne sezony niosące narastające zmęczenie skutkami ubocznymi pandemii pokazały, że w efekcie odsetek czytających Polaków, w niewielkim stopniu zmniejszył się (Wykr. 1).

Dla czytelników najważniejszym źródłem pozyskiwania książek są zakupy – należy wskazać na wzrost znaczenia internetowych form sprzedaży w czasie pandemii (Tab. 1). Rok 2020 i 2021 z okresami zamknięcia sklepów i księgarni lub obowiązującym reżimem sanitarnym sprzyjał pozostawianiu w domu i zakupom online, co przyczyniło się do poszerzenia grupy czytelników kupujących czytane książki. Kolejne pod względem popularności dwa sposoby pozyskiwania czytanych lektur są zależne

Sposoby pozyskiwania czytanych książek (w procentach)

	Edycja			
	2019	2020	2021	2022 marzec
Źródła pochodzenia czytanych książek	%	%	%	%
Kupiłem(am) osobiście, żeby ją przeczytać	40	45	40	39
Pożyczyłem(am) od rodziny\znajomych	34	32	30	32
Dostałem(am) ją w prezencie	30	34	32	31
Miałem(am) ją w domowym księgozbiorze	19	20	17	20
Wypożyczyłem(am) z biblioteki szkolnej	5	5	6	7
Wypożyczyłem(am) z biblioteki publicznej	18	14	13	13
Wypożyczyłem(am) z innej biblioteki (akademickiej, pedagogicznej, itp.)	5	4	4	4
Inne	1	1	–	0
Trudno powiedzieć\ nie pamiętam	1	1	1	1
Brak danych – nie zaznaczono dla żadnej wymienionej książki	3	4	3	3
Ogółem	100%	100%	100%	100%
Liczebność	1166	853	675	758

Źródło: Biblioteka Narodowa

od obecności w najbliższych relacjach społecznych praktyk czytelniczych. Są to: pożyczanie książek od przyjaciół, rodziny oraz otrzymywanie prezentów książkowych. Pożyczanie książek jest dosyć stabilnie obecne w środowisku czytelników i dotyczy częściej kobiet aktywniejszych czytelniczo od mężczyzn. Natomiast prezenty książkowe wyróżniają się tym, że tak otrzymane książki czytane są stosunkowo często przez osoby na co dzień nie lubiące czytać – a więc częściej przez mężczyzn. Sytuacja organizacji pracy bibliotek w pandemii ulegała zmianom organizacyjnym¹¹ – szczególnie w 2020 r. – co skutkowało spadkiem w porównaniu z 2019 r. użytkowników i odsetka osób czerpiących z nich lektury (por. Tab. 1).

LEKTURY POLAKÓW W PANDEMII

Obserwując wybory czytelnicze Polaków w czasie pandemii widzimy rosnące zainteresowa-

nie literaturą gatunkową, w pierwszym rzędzie kryminalno-sensacyjną. W 2021 r. aż 29% czytelników zadeklarowało lekturę takich powieści, szczególnie thrillerów psychologicznych. Wyraźnie sprzyja po- czytności telewizyjna ekranizacja danego tytułu, tak jest np. w przypadku Harlana Cobena, który trafił w 2022 r. do pierwszej piątki najpoczytniejszych autorów. Ostatnich kilka lat autorem w za- sadzie nie mającym konkurencji w posiadaniu tak licznej populacji czytelniczej jest Remigiusz Mróz. Wzrasta zainteresowanie twórczością polskich au- torów, zwłaszcza autorek literatury kryminalnej m.in.: Katarzyny Bondy, Katarzyny Puzyńskiej, Agnieszki Pietrzyk, Alicji Sinickiej. Drugi typ książek najchętniej czytanych to obyczajowa li- teratura romansowa, z którego najszerszy zasięg czytelniczy zdobywały wówczas historie erotyczne np. E. L. James, Blanki Lipińskiej. W tym obszarze literackim również prym wiodą polskie autorki tworzące powieści obyczajowo-romansowe roz-

grywające się w różnych środowiskach społecznych, od świata szejków arabskich, poprzez życie gangsterów po losy polskiej rodziny w małym miasteczku. Wśród dużej grupy autorek najczęściej wymieniano Katarzynę Grochołę, Lailę Shukri, Katarzynę Michalak, Tanyę Valko. Jeśli połączymy czytelników (w większości czytelniczek) takich powieści z literaturą obyczajową ułożoną w scenografii historycznej i powieściami historycznymi, to wówczas odsetek wśród czytelników zainteresowanych taką literaturą osiągnął aż 25%. Umacnia się czytelnicze zainteresowanie beletrystyką, której akcja ułożona jest w historycznym kontekście II wojny światowej, np. w obozie koncentracyjnym. Ten trend zapoczątkowała powieść Heather Morris (*Tatuażysta z Auschwitz*), która trafiła do szerszego obiegu czytelniczego już w 2018 r. Badanie z 2021 r. i z marca 2022 r. dodatkowo uchwyciło dużą publiczność czytelniczą powieści Magdy Knedler (*Położna z Auschwitz*). Popularne są sagi rodzinne snute na tle losów polskich w XX w., chętnie czytano prozę Albeny Grabowskiej, Aldony Jax.

W 2020 r. w wyborach czytelniczych wyróżniła się twórczość Olgi Tokarczuk, co było w dużym stopniu efektem dodatkowego impulsu czytelniczego, jaki przyniosła literacka nagroda Nobla. Wybory czytelnicze dotyczące literatury artystycznej są bardzo rozproszone, niestety w ciągu pandemii spadło zainteresowanie trudniejszą, ambitniejszą literaturą współczesną. Jedynie Oldze Tokarczuk udaje się utrzymać masową publiczność czytelniczą. Natomiast czytana literatura klasyczna coraz wyraźniej zawęża się do twórczości autorów obecnych w szkolnym obiegu kanonicznym.

Z czytanej literatury fantastycznej dostrzegalna była w 2021 r. polska twórczość a zwłaszcza science fiction Stanisława Lema, która zyskała aż 1,6% czytelników. Zapewne różne formy obchodów setnej rocznicy urodzin Stanisława Lema przypomniły też jego prozę.

Analizując wybory lekturowe czasu pandemii należy wskazać na znaczenie publikacji non-fiction (21% czytelników w 2021 r.) i poradnikowych (13% czytelników w 2021 r.)¹², są bardzo bogate i zróżnicowane. Z literatury niefikcjonalnej czytano najczęściej historie biograficzne i wspomnienia oraz literaturę podróżniczą. Modne stają się reportaże historyczne opisujące lata PRL-u i jej bohaterów. Ostatnie kilka lat przyniosły wśród polskich czytelników wzrost popularności, znanych od lat na światowym rynku, publikacji dotyczących samorozwoju osobistego jednostki, wsparcia w dąże-

niu do dobrostanu. Pomiar w 2021 r. odnotował większe zainteresowanie książką Johna Murphya *Potęga podświadomości* – szczególnie zainteresowaniem cieszył się czytany od lat przewodnik w osiągnięciu szczęścia dzięki samokontroli i sile woli. Chętnie są czytane i inne poradniki psychologiczne niosące porady dotyczące zdobywania kontroli na sobą i nad innymi. Wśród takich publikacji wyraźnie wyróżniły się zainteresowaniem czytelniczym książki pisane z perspektywy feministycznej przez autorki m.in. Natalię de Barbaro, Ewę Konarowską i Katarzynę Miller, Katarzynę Kuciewicz. Autorki te kierują swoje refleksje i rady do kobiet szukających własnej drogi do szczęścia i samorealizacji. Zapewne w kontekście panującej choroby i poczucia zagrożenia, utraty kontroli nad tym co się dzieje wokół, wszelkie rekomendacje jak sobie radzić w kryzysie, dla tych którzy szukają wsparcia w książkach, mogły być potrzebne.

Dr Zofia Zasacka
Biblioteka Narodowa

PRZYPISY

- ¹ DUSZYŃSKI J. i in., *Zrozumieć COVID-19. Opracowanie zespołu ds. COVID-19 przy prezesie Polskiej Akademii Nauk*, 2020. Strona internetowa: https://informacje.pan.pl/images/2020/opracowanie-covid19-14-09-2020/ZrozumiecCovid19_opracowanie_PAN_interactive.pdf
- ² BARAN M., HAMER K. Młodzi dorośli podczas pandemii COVID-19, [w:] *Młodzi dorośli: identyfikacje, postawy, aktywizm i problemy życiowe* pod red. Krystyny Skarżyńskiej. Warszawa: Instytut Problemów Współczesnej Cywilizacji im. Marka Dietricha, 2021, s. 99-125; BIEGANOWSKA-SKÓRA A., PANKOWSKA D. *Moje samopoczucie w e-szkole. Raport z badań*. Lublin: Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, 2020; GRZELAK Sz., ŻYRO D. *Jak wspierać uczniów po roku epidemii? Wyzwania i rekomendacje dla wychowania, profilaktyki i zdrowia psychicznego. Raport oparty na wynikach badań, przeprowadzonych wśród uczniów, rodziców i nauczycieli w okresie 04.2020 – 01.2021*. Microsoft Word – 2020.03.08_Raport MEN_V1 pobrane: 01.05.2022.
- ³ HEIDINGER T., RICHTER L. The effect of COVID-19 on loneliness in the elderly. An empirical comparison of pre-and peri-pandemic loneliness in community-dwelling elderly. *Front Psychol.* 2020 nr 11: 585308. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.585308>; *Sytuacja rodzinna i osobista warszawianek/warszawiaków w czasie pandemii*, ASM –

- Centrum Badań i Analiz Rynku, 2021; *Jakość życia osób starszych w Polsce w pierwszym roku pandemii COVID-19*, Senior Hub – Instytut Polityki Senioralnej, 2021, s. 12-14.
- 4 HAMER K., BARAN M., MARCHLEWSKA M. *Czego boją się Polacy w związku z koronawirusem? Raport z badań*. Warszawa: IPPAN, USWPS, 2020, <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.12583.70569>; J. Paluchowski i L. Bakiera (red.), *Psychospołeczny obraz pierwszej fali pandemii COVID-19 w Polsce*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, 2021. ISBN 978-83-232-3995-6.
 - 5 KRASSOWSKA U. *Wpływ pandemii Covid-19 na życie Polaków*, Kantar Public, marzec 2022; BARAN M., HAMERA K. *Młodzi dorośli podczas pandemii COVID-19*, [w:] *Młodzi dorośli: identyfikacja, postawy, aktywizm i problemy życiowe* pod red. Krysztyny Skarżyńskiej. Warszawa: Instytut Problemów Współczesnej Cywilizacji im. Marka Dietricha, 2021, s. 99-125; GAMBIN M., i in., *Generalized anxiety and depressive symptoms in various age groups during the COVID-19 lockdown in Poland. Specific predictors and differences in symptoms severity*, *Comprehensive Psychiatry* 2021, vol. 105; *Raport 2021 Etat w sieci 2.0. Zdrowie psychiczne polskich nastolatków w nauce zdalnej*, Fundacja Edukacji Zdrowotnej i Psychoterapii, Rodzice CO, <https://etatwsieci.pl/raport-2021/>
 - 6 CHARYCKA B., GUMKOWSKA M. *Raport z I edycji badania sytuacji NGO w pandemii z maja 2020: „Organizacje pozarządowe wobec pandemii”*. Warszawa: Stowarzyszenie Klon/Jawor, marzec 2021; BARTKIEWICZ A. *Druga fala epidemii w Polsce? A kiedy skończyła się pierwsza?* Strona internetowa: <https://www.rp.pl/komentarze/art8752231-arturbartkiewicz-druga-fala-epidemii-w-polsce-a-kiedy-skonczyla-sie-pierwsza>
 - 7 BUCHNER A., WIERZBICKA M. *Edukacja zdalna w czasie pandemii*. Warszawa: Fundacja Centrum Cyfrowe, 2020.
 - 8 KISIŁOWSKA M. *Biblioteki publiczne w kryzysie. Doświadczenie pierwszego etapu pandemii*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe i Edukacyjne SBP, 2021. ISBN 978-83-65741-69-1.
 - 9 Por. ZASACKA Z., CHYMKOWSKI R. *Stan czytelnictwa w Polsce w drugim roku pandemii (2021-2022)*. Warszawa: Biblioteka Narodowa, 2022.
 - 10 Ibidem
 - 11 KISIŁOWSKA M., dz. cyt.
 - 12 Por. ZASACKA, CHYMKOWSKI, dz. cyt.

▶▶▶ W KILKU SŁOWACH

Ekoteka



Filie Biblioteki Publicznej w Dzielnicy Wola w Warszawie posiadają wyspecjalizowany, często sprofilowany, księgozbiór. Jedną z nich jest **Ekoteka przy ul. Żytniej 64**, obejmująca Wypożyczalnię dla Dorosłych oraz Bibliotekę dla Dzieci i Młodzieży.

Pomysł na **ekologiczny profil** wyszedł z potrzeby czasów, pasji i zainteresowań pracowników oraz oczekiwań społeczności lokalnej. Bibliotekarze zaczęli od poszerzenia księgozbioru o odpowiednią tematykę. To nie tylko temat segregacji śmieci, czy kwestie oszczędności prądu i wody, to także rozsądne i przemyślane zakupy, to dojazd do pracy czy szkoły rowerem lub komunikacją miejską, to ruch „zero waste”, czyli życie bez wytwarzania śmieci. To szereg różnorodnych tematów.

W logotypie, położono nacisk na kolory ziemi, prostotę przekazu oraz czytelność.

Zorganizowano wystawę z przekazem ekologiczno-edukacyjnym, która promuje proekologiczne postawy związane z ograniczaniem produkowania śmieci, rezygnacją z plastiku i kształtowaniem bardziej ekologicznych codziennych nawyków. Opracowanie graficzne i merytoryczne to dzieło Działu Promocji w Bibliotece na Woli.

Bibliotekarze organizują cykliczne zajęcia edukacyjne dla dzieci w wieku 4-12 lat dotyczące ekolo-

gii i ochrony środowiska pod wdzięcznym tytułem: „Ekologicznie jest slicznie”.

Kwiatkodzielnia „Zasadź się na kwiatka” to cykl filmików, w których bibliotekarze dzielą się wiedzą na temat roślin.

W ramach „Arteterapii w Ekotece”, w spotkaniach relaksacyjno-edukacyjnych z elementami arteterapii, biorą udział zarówno dzieci, młodzież jak i dorośli. Biblioteka oferuje także zajęcia z jogi, które cieszą się ogromnym powodzeniem.

Biblioteka bierze także udział w akcji Dzień Ziemi oraz organizuje warsztaty okolicznościowe związane tematycznie ze swoim proekologicznym profilem, w tym m.in. Światowy Dzień Pszczoły czy Międzynarodowy Dzień Lasu.

Bibliotekarze starają się inspirować pomysłami na artystyczne wykorzystanie „śmieci”. Raz tworzą przyjaznego krokodylka, innym razem zachęcają do zrobienia recyklingowych pojemników do ukorzenia kwiatów domowych, a jeszcze innym zapraszają do zerknięcia na poradnik, w którym podpowiadają w jaki sposób można wykorzystać stare płyty CD i stworzyć ciekawy obrazek.

Wolska Ekoteka z poczucia misji i z pasji stara się edukować i wspólnie budować przyszłość stając się partnerem natury.

*Biblioteka Publiczna
w Dzielnicy Wola m.st. Warszawa
Źródło: <http://www.sbp.pl/>*

SYLWIA MARCINIAK

NIEOCENIONA SPUŚCIZNA

Wiedza z podręczników dla bibliotekarzy jako źródło do badań polskiego bibliotekarstwa

Bibliotekarstwo według *Encyklopedii Książki* to pragmatyczna część bibliotekoznawstwa, która formułuje zasady działalności bibliotek oraz określa zespół umiejętności koniecznych do wykonywania zawodu bibliotekarza¹. Sam przedmiot badań ulega ciągłym przekształceniom, dostosowując się do wymogów i realiów pracy w bibliotece. Każda znacząca zmiana społeczna, gospodarcza, polityczno-ustrojowa, oświatowa, kulturalna czy techniczna w większym lub mniejszym stopniu odciska swoje piętno na codziennej pracy bibliotekarzy. Upływ lat i zanikające wspomnienia bibliotekarzy mogłyby na zawsze pogrzebać mniej oczywiste elementy pracy w księżnicach, ale naprzeciw tej amnezji i niewiedzy wychodzą one – podręczniki i poradniki dla bibliotekarzy.

Co możemy wyczytać w dawnych podręcznikach? To informacje i maksymy, które powiedzą nam dużo więcej niż wiedza encyklopedyczna o realiach funkcjonowania dawnych bibliotek i warunkach pracy bibliotekarzy. Wiecznie żywe są hasła nawołujące do zwiększenia nakładów środków finansowych na biblioteki, jak ta z 1919 r., odnaleziona w poradniku dla bibliotekarzy: *Nie żałujcie pieniędzy na biblioteki! Im więcej wydacie na nie, tym mniej będą was kosztowały szpitale, przytułki, lekarstwa, więzienia, itd.*². Zawsze ważne były kwestie obowiązków i postawy bibliotekarza. W 1921 r. w regulaminie biblioteki widniały takie nakazy, jak:

§ 3. *Pilnować, by personel pomocniczy był w porę na stanowisku, był grzeczny i usłużny; starać się, żeby wolne chwile od roboty zwykłej, by uniknąć marnowania czasu, były zajęte odpowiednią lekturą.*
 § 4. *W stosunku do czytelników: nie pozwalać, by sami wybierali dzieła z półek; zachowywać się taktownie i bardzo grzecznie, nie zważając na ton przemówienia czytelników, dawać możliwie jasne i krótkie odpowiedzi*³.

Dawano ogólne, ale i bardzo praktyczne wskazówki dotyczące poszczególnych procesów bibliotecznych i konkretnych czynności, np. w 1952 r. gromadzono i inwentaryzowano zbiory wielotomowe w taki sposób:

Zamierzając oprawić w jeden wolumen dwa lub więcej wydanych oddzielnie tomów jednego dzieła, musimy o tym pamiętać już w chwili inwentaryzowania i zaopatrzyć w jeden numer inwentarzowy wszystkie części (tomy) składające się na przyszły wolumen. Nie wolno oprawić w jeden wolumen kilku wydanych osobno różnych publikacji, czyli tworzyć tzw. „klocków”⁴,

a w 1984 r. w bibliotekach szpitalnych:

*Na oddziałach ocznych biblioteka powinna rozporządzać magnetofonem, adapterem oraz mieć dostęp do płyty i taśm z nagraniami tekstów literackich i muzyki. Książki mówione są produkowane w Polsce*⁵.

Zarówno w czasopiśmie dla bibliotekarzy, jak i w podręcznikach przytaczano często konkretne przykłady zapotrzebowań czy zapytań czytelników, którzy nie potrafili precyzyjnie określić swoich potrzeb lub przytoczyć danych bibliograficznych poszukiwanych książek. Takie historie bywały czasem zabawne, jednocześnie zawsze pokazywały nieocenioną pomoc bibliotekarza. I tak np. w 1955 r. popularność wśród młodych czytelników wzbudzała pozycja L. Pantelejewa pt. *Barbarka i Tamarka*:

Trzeba często dopomóc młodocianemu czytelnikowi przy poszukiwaniu określonej książki, gdyż nie uprzytomnił on sobie tytułu, a na nazwisko autora nie zwraca jeszcze uwagi. Zapamiętał jedynie obrazek na okładce, nie zawsze najcharakterystyczniejszy fragment treści, lub imię któregoś z bohaterów. Proszę o książkę o dwóch dziewczynkach, które poszły do kąpieli i zaginęły im sukienki /Pantielejew – Barbarka i Tamarka/. Na takie żądanie nie odpowie żaden katalog, tylko bibliotekarz znający swój księgozbiór⁶.

Oczywiście tych kilka przykładów z wybranych publikacji fachowych dla bibliotekarzy nie stanowi pełnej analizy, która świadczy o zmianach zachodzących w pracy w księżnicach na przestrzeni lat, są one jedynie zgrabnym wprowadzeniem do tematu, humorystycznym przypomnieniem, jak bardzo obowiązki bibliotekarzy i ich zawody codziennie ulegały zmianie. W ramach prac nad rozpoczętą w Instytucie Nauk o Informacji i Mediach Uniwersytetu Wrocławskiego pracą doktorską dotyczącą literatury fachowej dla bibliotekarzy stworzono, zmierzającą do kompletności, bazę danych wydawnictw zwartych, mających znamiona poradnika, podręcznika, przewodnika itp. z lat 1919-2019. Obejmuje ona ponad 400 pozycji. Zdecydowano się je zdigitalizować, a następnie przeanalizować za pomocą metod humanistyki cyfrowej. Książki te są bardzo zróżnicowane, co pozwala na przeprowadzenie szeroko zakrojonej analizy. Poniżej przedstawione zostaną najważniejsze grupy zagadnieniowe poruszane we wskazanych pozycjach.

TYPY BIBLIOTEK

Zgromadzony księgozbiór pozwala poddać analizie różne typy bibliotek, ponieważ w gromadzeniu publikacji do bazy zdecydowano się

nie zawęzać tego kryterium doboru. Dzięki temu możliwe będzie prześledzenie zmian w nazewnictwie takich instytucji jak: biblioteki publiczne⁷ (powszechne), szkolne, pedagogiczne, naukowe (w tym akademickie), wojskowe, szpitalne, fachowe, związkowe, zakładowe, domowe, wędrownie, składowe, techniczne, dla dzieci i młodzieży, a także punkty i centrale biblioteczne. Jak widać, wiele spośród wymienionych tu typów już nie funkcjonuje, w przypadku niektórych zmianie uległa nazwa, a jeszcze inne zostały wchłonięte w ramach działalności różnych typów. Równocześnie możliwe będzie określenie czy dostrzegalne były różnice w tempie zmian pomiędzy bibliotekami różnych typów, czy też były one synchroniczne.

PROCESY BIBLIOTECZNE

Wśród procesów bibliotecznych wymienia się kształtowanie zasobów bibliotecznych, czyli czynności gromadzenia, uzupełniania i selekcji zbiorów, opracowanie zbiorów bibliotecznych, obejmujące ewidencję sumaryczną i szczegółową, katalogowanie oraz opracowanie rzeczowe, udostępnianie zbiorów oraz obsługę użytkowników⁸. Często te najbardziej elementarne zadania poszerzone są o: ochronę i konserwację zbiorów, metodykę pracy z czytelnikiem (w tym animacje), działalność informacyjną, zarządzanie i organizację pracy⁹, działalność bibliograficzną, dokumentacyjną, naukowo-badawczą, edukacyjną, wydawniczą, popularyzatorską i instrukcyjno-metodyczną¹⁰, działalność promocyjną i marketing. To, do jakich zadań zobligowana jest dana instytucja, w dużej mierze zależy od jej typu, statutu i potrzeb użytkowników. Niezaprzeczalnie jednak widać, że na bibliotekach spoczywa coraz więcej obowiązków. Przeprowadzana analiza pozwoli określić, jak zmieniały się procesy biblioteczne, które z nich się rozwijały, a które zanikały. Możliwe będzie również sprawdzenie, w jaki sposób procesy te zmieniały się dzięki wykorzystaniu wprowadzonych technologii oraz jakie nowe formy i narzędzia pracy proponowano bibliotekarzom w literaturze.

UŻYTKOWNICY

Podręczniki i poradniki metodyczne dla bibliotekarzy stanowią również źródło do badań czytelników. Biblioteka jako instytucja o społecznym charakterze, nastawiona na pracę z użytkownikami

kiem, współcześnie to jego stawia w świetle głównego zainteresowania. Bez czytelników nie byłoby bibliotek i bibliotekarzy, a literatura fachowa byłaby zbyteczna. Przez lata mocno zmieniło się to, w jaki sposób akcentowane były grupy użytkowników. Niezmiennie od wielu lat widoczny jest podział ze względu na wiek użytkowników: dzieci, młodzież, osoby dorosłe i seniorów. Jednakże oprócz tego czynniki społeczne i środowiskowe oraz władza państwowa decydowały o tym, na którą grupę czytelników kładziony był nacisk – można się spodziewać, że zupełnie inaczej wyglądało to zaraz po wojnie, inaczej w socrealizmie, a jeszcze inaczej po 1989 r.

BUDYNKI I WYPOSAŻENIE

W analizowanej literaturze często poruszany jest temat budynków czy też lokali bibliotecznych. Przez 100 lat omówione zostały zarówno lokale zaadaptowane na potrzeby bibliotek i te, wybudowane z przeznaczeniem bibliotecznym, których architektura w całości zaspokajała potrzeby bibliotekarzy, użytkowników i księgozbiorów. Oprócz podziału na wypożyczalnię, czytelnię i magazyn pojawiały się także pomieszczenia, które obecnie coraz rzadziej stają się osobnymi, wydzielonymi miejscami, jak sala wystaw czy czytelnia profesorska¹¹. Poza budownictwem bibliotecznym opisane zostało także wyposażenie. Począwszy od mebli (regały, stojaki, biurka, stoły, krzesła, meble do wystaw, szafy katalogowe), po mniejszy sprzęt, jak: wózki na książki, kartoteki i dokumenty biblioteczne, karty książek i czytelników, inwentarze, rejestry ubytków i wpływow, aż po same zbiory. Osobną kategorią mogłyby stać się także przedmioty związane z automatyzacją pracy w bibliotece, takie jak: maszyny, komputery, drukarki, magnetofony i magnetowidy, skanery itp.

ZBIORY

Ten punkt może być rozumiany dwojako. Pierwszy oznacza oczywiście duże zmiany, które nastąpiły w zakresie gromadzenia różnego typu materiałów bibliotecznych, począwszy od książek, czasopism i dokumentów życia społecznego, przez mikrofilmy, mikrofiszę, przezrocza, po filmy dvd, muzykę, gry planszowe, czytniki ebooków itd. Wydaje się, że współcześnie bibliotekarze są ograniczeni tylko przez przestrzeń i budżet.

Z drugiej strony mamy jeszcze tytuły, które odnoszą się do konkretnych, różnego rodzaju materiałów bibliotecznych. Autorzy podręczników uczyli adeptów zawodu wykonywania pewnych czynności, wykorzystując propozycje publikacji, które w danych czasach uznane były za kultowe. Analiza publikacji, które pojawiały się na łamach podręczników w kolejnych dziesięcioleciach pokazuje, które z nich były popularne, jakie były typy czytelników i jednocześnie co, w tamtych czasach, polecali bibliotekarze.

ZAWÓD BIBLIOTEKARZA

Przez wiele lat temat stereotypizacji zawodu bibliotekarza był często poruszany przez badaczy. Wnioski te warto byłoby zestawić z opinią na temat zawodu i powinności bibliotekarza, która kształtowała się na stronach podręczników. Korelacja tego, jak są postrzegani bibliotekarze z tym, jak oni sami i inne osoby z ich środowiska zawodowego to robią, mogłaby rozbudować ten dyskurs. Podręczniki mogą również dać odpowiedź na pytanie, czy ulegały zmianom misje i obowiązki formułowane przez autorów podręczników oraz czy i jakie odzwierciedlenie zmian w procesach bibliotecznych można zaobserwować w zakresie statusu zawodu.

CZYNNIKI ZEWNĘTRZNE

O ile współczesne podręczniki bardzo mocno trzymają się obranej tematyki, o tyle te z lat 50. i 60. XX w. nie przejmowały się zupełnie wychodzeniem poza ramy pracy bibliotek. Oprócz tajników pracy bibliotekarskiej można było dowiedzieć się m.in. o tym jak uprawiać ziemniaki, jakich owadów się strzec na polu, czym było współzawodnictwo pracy. Często stanowiło to wprowadzenie do bardziej specjalistycznych zagadnień. Ponadto zgromadzone materiały są niekonkretną, niebezpieśnią historią Polski i Polaków. Często poprzez dokładną analizę zmian można wywnioskować, jakie wydarzenia miały miejsce i jakie konsekwencje za sobą niosły. Równocześnie czasem pełnią one również funkcję kroniki życia codziennego. Dobrym uzasadniającym przykładem jest wyżej wspomniany cytat pochodzący z publikacji *Biblioteka szpitalna dla pacjentów*, który wskazuje, że obecne oddziały okulistyczne były kiedyś oddziałami ocznymi i nikt nie spodziewał się pogłębienia wiedzy z zakresu medycyny i historii społecznej w książce dla bibliotekarza.

PODRĘCZNIKI I PORADNIKI METODYCZNE JAKO ŹRÓDŁO DO BADAŃ

Ciekawe jest także zwrócenie uwagi nie na treść podręczników jako taką, ale samą ich formę. Interesujące wnioski mogą wypłynąć z analizy samych przykładów literatury fachowej dla bibliotekarzy i wskazania, jakie zmiany w publikacjach tego typu zachodziły na przestrzeni badanych stu lat. Podręczniki z lat 20. XX w. prawie w ogóle nie przypominają tych, z których korzystamy teraz. Publikacje te są często bogate w materiały ilustracyjne, tabele, wzory – warto byłoby np. sprawdzić, jakie procesy biblioteczne są najczęściej przedstawiane z wykorzystaniem innych niż tekst form wizualizacji treści. Również analiza aparatu pomocniczego odpowie na wiele pytań, np. jakie autorytety królowały w jakich czasach, przy jakich zagadnieniach lub typach bibliotek, czy powoływano się tylko na rodzimych badaczy i praktyków, czy też szukano inspiracji zagranicą. Warto podkreślić, że ten zgromadzony i zdigitalizowany zbiór dokumentów fachowych dla bibliotekarzy oprócz stanowienia ciekawego źródła do stworzenia analizy zawartości może stać się także źródłem do badań proweniencyjnych. Wychodzi na to, że tak jak szewc bez butów chodzi, tak i bibliotekarz (lub student bibliotekoznawstwa) nie bał się pisać (oczywiście ołówkiem) po książkach i powstało dzięki temu wiele materiałów do przeanalizowania. Pozwala to określić, co wydawało się ważne, ciekawe, a z czym niewątpliwie czytelnik i równocześnie adept zawodu się nie zgadzał.

*Problematyka bibliotekarstwa stale się poszerza pod wpływem potrzeb społecznych i nowych zdobyczy techniki, które zmieniają sposób i technikę pracy*¹². W związku ze zmianami w pracy w bibliotece zmieniały się także normy, standardy i zasady działalności, a nade wszystko podręczniki. Jak wspomniano wcześniej, wskazane wyżej informacje nie stanowią pełnej analizy danych z zebranego korpusu danych. Są jedynie wstępnym omówieniem

i zasygnalizowaniem, jaka tematyka w literaturze dla bibliotekarzy była poruszana. Wydaje się, że dokładniejsze przyjrzenie się korpusowi z wykorzystaniem metod ilościowych i jakościowych pozwoli na przedstawienie wielu innych, ciekawych wniosków.

Sylwia Marciniak
Instytut Nauk o Informatyce i Mediach
Uniwersytet Wrocławski

PRZYPISY

- GACA-DĄBROWSKA Z. Bibliotekarstwo, [w:] *Encyklopedia Książki. Tom 1 Eseje. A-J*, pod red. A. ŻBIKOWSKIEJ-MIGOŃ, M. SKALSKIEJ-ZLAT. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2017, s. 287-288. ISBN: 978-83-229-3543-9.
- CZERWIJOWSKI F. *Jak prowadzić mniejsze biblioteki. Wskazówki dla kierowników*. Warszawa: Związek Zawodowy Pracowników Kolejowych RP, 1921.
- RODOWICZ S., *Jak prowadzę moją bibliotekę. Praktyczne wskazówki w zakresie organizowania bibliotek (według systemu dziesiętnego)*. Warszawa: Księg. Polska T-wo Polskiej Macierzy Szkolnej, 1921.
- ASSBURY E., CZARNECKA J. *Jak prowadzić bibliotekę fachową*, Warszawa 1952.
- KOZAKIEWICZ W., BRZÓZKA B. *Biblioteka szpitalna dla pacjentów. Poradnik*, Warszawa: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, 1984. ISBN 83-00-00150-6.
- GRONIEWSKA B., GUTRY M. *Biblioteki dla dzieci i młodzieży*, Warszawa 1956.
- W tym biblioteki gromadzkie, gminne, powiatowe i wojewódzkie.
- Biblioteka. Procesy biblioteczne, [w:] *Encyklopedia Książki*, op. cit., s. 282-286.
- Bibliotekarstwo, op. cit.
- Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach* [online], [dostęp: 19.06.2022]. Dostępny w WWW: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970850539/U/D19970539Lj.pdf>
- BIRKENMAJER A., SKOCZYŁAS W. *Budownictwo i wyposażenie bibliotek. Materiały do nauki bibliotekarstwa*. Wrocław: Uniwersytet Wrocławski, 1958.
- Bibliotekarstwo, op. cit., s. 288.

MONIKA KOZŁOWSKA

BIBLIOGRAFIE REGIONALNE opracowywane w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej – Książnicy Kopernikańskiej w Toruniu

Bibliografie opracowywane w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej – Książnicy Kopernikańskiej w Toruniu (WBP-KK w Toruniu) stanowią nieocenione źródło informacji o charakterze regionalnym. Prace bibliograficzne prowadzone w Dziale Informacyjno-Bibliograficznym obejmują tworzenie trzech baz bibliograficznych: *Bibliografii regionalnej województwa kujawsko-pomorskiego*, *Bibliografii WBP-KK w Toruniu* oraz *Bibliografii publikacji pracowników WBP-KK w Toruniu*. Najważniejszą i największą z nich jest bibliografia regionalna, która proponuje swoim użytkownikom dostęp do fachowo opracowanego materiału, szeroko odzwierciedlającego dorobek umysłowy i kulturalny województwa kujawsko-pomorskiego. Rolę uzupełniającą względem niej pełnią bibliografie specjalne bezpośrednio związane z działaniami Książnicy Kopernikańskiej – pierwsza baza rejestruje materiały dokumentujące powstanie i funkcjonowanie biblioteki, natomiast druga gromadzi informacje o dorobku piśmienniczym jej pracowników.

BIBLIOGRAFIA REGIONALNA WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO

Początki *Bibliografii regionalnej województwa kujawsko-pomorskiego* sięgają 1995 r., gdy w działającej przy Ośrodku Informacyjno-Bibliograficznym Pracowni Regionalnej rozpoczęto prace bibliograficzne, polegające na tworzeniu kartoteki

tematycznej i zbieraniu materiału bibliograficznego, dotyczącego nieistniejącego już województwa toruńskiego. W 1999 r., po reformie administracyjnej kraju i utworzeniu województwa kujawsko-pomorskiego, które podzieliło najważniejsze urzędy pomiędzy dwa największe ośrodki regionu Bydgoszcz i Toruń, i jednocześnie zdecydowało o utrzymaniu dwóch bibliotek wojewódzkich w tych miastach, konieczne było podjęcie działań umożliwiających dalsze prowadzenie prac w obu placówkach. Zdecydowano, że Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. dr. Witolda Bełzy w Bydgoszczy (WiMBP w Bydgoszczy) zajmie się opracowaniem materiałów z terenu 8 powiatów, tworzących przed reformą województwo bydgoskie, natomiast WBP-KK w Toruniu przejmie regiony dawnego województwa włocławskiego i toruńskiego, obejmujące powiaty: aleksandrowski, brodnicki, chełmiński, golubsko-dobrzyński, grudziądzki, lipnowski, radziejowski, rypiński, toruński, wąbrzeski i włocławski. Podział ten obowiązuje do dnia dzisiejszego.

Bibliografia województwa kujawsko-pomorskiego jest bibliografią regionalną przedmiotową. Pod względem treści ma zakres nieograniczony i uwzględnia wszystkie dziedziny, które pozwalają na wszechstronną charakterystykę życia regionu. Obejmuje piśmiennictwo dotyczące nauki, sztuki i lokalnej historii, życia kulturalnego, wyznaniowego, gospodarczego, społecznego i sportowego, zagadnień politycznych, demograficznych, geo-

graficznych i ochrony środowiska. Z uwagi na bogate spectrum tematyczne zasięg bibliografii wyznaczony przez formę wydawniczą jest również szeroki. Rejestrowane są dokumenty różnych kategorii: wydawnictwa zwarte i ich fragmenty, artykuły z czasopism ogólnopolskich, regionalnych i lokalnych (wydawanych na poziomie gmin i powiatów) oraz z prac zbiorowych, zestawienia bibliograficzne, katalogi wystaw, dokumenty życia społecznego (dżs), czasopisma jako całość ukazujące się w regionie. Pomija się natomiast dokumenty kartograficzne, elektroniczne, audiowizualne i ikonograficzne, nuty, materiały rękopiśmienne oraz niepublikowane prace doktorskie, magisterskie, dyplomowe i rozprawy habilitacyjne naukowców z regionu. Większość opisów sporządzana jest z autopsji – pod tym względem bibliografia województwa kujawsko-pomorskiego jest bibliografią prymarną. W przypadku trudności z dotarciem do publikacji (Książnica nie posiada egzemplarza regionalnego), opisy przejmowane są z innych źródeł – baz Biblioteki Narodowej, bibliografii specjalnych, materiałów nadesłanych z bibliotek powiatowych i gminnych – i w tym zakresie jest bibliografią pochodną.

Pod względem formalnym zasięgi bibliografii są ograniczone: zasięg językowy wyłącznie do języka polskiego, a zasięg terytorialny wyznaczony przez miejsce wydania opracowywanych dokumentów do terytorium Polski. Natomiast zasięg chronologiczny określony jest przez daty wydania materiałów rejestrowanych w bibliografii i ogranicza się do bieżącego roku sprawozdawczego, jednak stosowane są uzupełnienia w obrębie tzw. zamkniętych roczników. Mimo ambitnych założeń w kwestii dążenia do kompletności stosowana jest selekcja merytoryczna (zdecydowanie zastrzeżona w ostatnich latach z uwagi na stale rosnącą liczbę źródeł), jednak niezmiennie głównym kryterium doboru materiału jest jego wysoka wartość informacyjna.

Bibliografia województwa kujawsko-pomorskiego obejmuje 26 roczników bibliografii, zawierających łącznie 167 781 rekordów bibliograficznych¹. Materiał za lata 1995-1996 oraz 1999-2004 został opracowany w programie MAK i liczy 55 580 opisów, natomiast w systemie Prolib opracowano 112 201 opisów bibliograficznych zgromadzonych w obrębie 18 roczników obejmujących lata 2005-2022.

Prace bibliograficzne w systemie MAK prowadzone były w latach 1998-2010. Każdy rocznik

stanowił osobną bazę, z własnymi indeksami wyszukiwawczymi. Jednocześnie nadal gromadzono materiał bibliograficzny w sposób tradycyjny (fizyki i zestawienia). Komputeryzacja i automatyzacja prac postępowała powoli, nawarstwiając zaległości, a więc by zwiększyć odbiór bibliografii, rozpoczęto jej publikację w formie elektronicznej na płytach CD. W sumie w przedziale czasowym 2000-2007 wydano w ten sposób cały opracowany do tej pory materiał bibliograficzny. Początkowo każdy rocznik publikowany był na osobnej płycie, z czasem materiał scalono, wydając go zbiorczo. W ramach współpracy z WiMBP w Bydgoszczy udało się również opublikować jedną płytę CD z materiałem za rok 1999. Jest to jedyny rocznik bibliografii regionalnej województwa kujawsko-pomorskiego, scalający pracę obu bibliotek wojewódzkich. Bazy bibliograficzne za lata 1995-1996 oraz 1999-2004, opracowane w formacie MARC BN traktowane są jako zamknięta całość i obecnie nie są w żaden sposób uzupełniane oraz modyfikowane. Osiem pełnych roczników jest dostępnych online w module MAKWWW, jednak z uwagi na umieszczenie baz na serwerze wewnętrznym Książnicy, przeglądanie tego materiału możliwe jest wyłącznie na stanowiskach komputerowych w budynku WBP-KK.

Regularne opracowywanie bibliografii w systemie Prolib rozpoczęto w październiku 2010 r. Po początkowych opóźnieniach spowodowanych nauką nowych zasad katalogowania, zmianami kadrowymi i pracami nad zbudowaniem od podstaw Lokalnej Kartoteki Haseł Wzorcowych (co wiązało się z masową „produkcją” haseł formalnych i przedmiotowych o charakterze lokalnym, przeznaczonych na użytek bibliografii regionalnej) tempo prac wyrównało się, a roczny przyrost nowych opisów bibliograficznych od kilku lat utrzymuje się na satysfakcjonująco wysokim, średnim poziomie ponad 9 tys. rekordów. W chwili obecnej bieżącą pracą objęte są roczniki 2018, 2019 i 2020.

Najliczniejszą grupę opracowywanych materiałów stanowią artykuły z gazet i czasopism o charakterze ogólnopolskim, regionalnym i lokalnym (ponad 104 tys. rekordów). Stałą rejestracją objęte są artykuły z ponad 100 wydawnictw ciągłych, ale regularna kwerenda często przekracza 300 tytułów. W początkach opracowywania bibliografii korzystano głównie z księgozbioru biblioteki, a materiały z poziomu powiatów i gmin uzupełniano dzięki współpracy z bibliotekami powiatowymi. W tej chwili poszukiwania znacznie wykraczają poza

zbiory WBP-KK, a wiele tytułów udostępnianych jest online, co jest skwapliwie wykorzystywane w codziennej pracy (Książnica wykupuje m.in. dostęp do e-wydań najważniejszych lokalnych mutacji gazet). W przypadku periodyków fachowych i specjalistycznych dostęp do nich umożliwiają repozytoria i akademickie platformy czasopism naukowych. Drugą, dużo mniej liczną, grupę stanowią wydawnictwa zwarte i ich fragmenty, jest ich prawie 6 tys. W dalszej kolejności dżs (ponad 1 tys. jednostek) i czasopisma jako całość ukazujące się w regionie (485 tytułów).

Każdy dokument wprowadzany do bazy jest opracowywany pod względem formalnym i rzeczowym, a opisy bibliograficzne sporządzane są według obowiązującej normy bibliograficznej. Od początku 2018 r., zgodnie z zaleceniami Biblioteki Narodowej (BN), stosowane są zasady opisu bibliograficznego nawiązujące do amerykańskiego standardu katalogowania Resource Description and Access (RDA), a opracowanie dokumentów odbywa się w oparciu o Deskryptory Biblioteki Narodowej (DBN).

Cały materiał bibliograficzny opracowany w systemie ProLib jest udostępniany online za pomocą modułu OPACWWW (<http://integro.książnica.torun.pl/>), a opisy bibliograficzne są widoczne dla czytelników praktycznie zaraz po zaakceptowaniu przez katalogującego. Bazę można przeszukiwać za pomocą kilku indeksów wyszukiwawczych, stosowanych pojedynczo bądź razem. Od lipca 2021 r. istnieje możliwość przeszukiwania bibliografii poprzez nakładkę na katalog główny Integro, należy jednak podkreślić, że opisy w nim prezentowane mają uproszczoną formę i każdorazowo odsyłają poszukującego do modułu OPACWWW.

BIBLIOGRAFIA WOJEWÓDZKIEJ BIBLIOTEKI PUBLICZNEJ – KSIĄŻNICY KOPERNIKAŃSKIEJ

Z uwagi na bogatą, trwającą od 1923 r., działalność naukowo-badawczą, dydaktyczną, edukacyjną i informacyjną, WBP-KK stała się tematem wielu prac naukowych i informacji prasowych, jednak nie doczekały się one systematycznej kwerendy czy opracowania². Impulsem do zainicjowania prac nad *Bibliografią Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej – Książnicy Kopernikańskiej* był przypadający na 2023 r. jubileusz 100-lecia biblioteki. Ideą było utworzenie ogólnodostępnej, kompletnej

bibliografii przedmiotowej, zawierającej informacje bibliograficzne o WBP-KK, narzędzia dającego użytkownikom dostęp online do opracowanego materiału bibliograficznego. Dodatkową motywacją była chęć udokumentowania istnienia i działalności instytucji oraz ułatwienie pracy przyszłym badaczom dziejów toruńskiej biblioteki.

Bibliografia WBP-KK jest bibliografią o charakterze przedmiotowym, gromadzi informacje bibliograficzne o materiałach rejestrujących istnienie i działalność Książnicy niezależnie od formy, języka i miejsca wydania. Statystycznie najwięcej zarejestrowanych do tej pory wydawnictw zostało opublikowanych w języku polskim, zdarzają się niemieckojęzyczne (dotyczą najczęściej kolekcji historycznych) i anglojęzyczne. Bibliografia ma charakter retrospektywny i bieżący jednocześnie. Notuje dokumenty od 1923 r. do dnia obecnego, z pewnymi wyjątkami. Odstępstwami są, pod względem formalnym, publikacje sprzed 1923 r., w których znajduje się informacja o planach utworzenia biblioteki, natomiast pod względem przedmiotowym – biogramy pracowników oraz publikacje o wcześniejszych dziejach księgozbiorów tworzących zasób WBP-KK³. Wszystkie dostępne nowo powstałe publikacje są na bieżąco wprowadzane do bibliografii, równoległe prowadzona jest kwerenda prasy regionalnej (m.in. „Słowa Pomorskiego” za lata 1922-1939 i „Nowości” za lata 1967-1990).

Główny trzon bazy stanowią artykuły z czasopism, gazet i prac zbiorowych, wydawnictwa zwarte, dokumenty życia społecznego (zaproszenia, medale), materiały ikonograficzne (fotografie, plakaty, pocztówki). Bibliografia rejestruje materiały zawierające dane o niemal każdym przejawie istnienia i funkcjonowania Książnicy. Najczęściej poruszonymi zagadnieniami są: powstanie i pierwsze lata funkcjonowania, historia zbiorów bibliotecznych, bieżąca działalność, zarządzanie i organizacja pracy, relacje z organizowanymi imprez i obchodów. WBP-KK w Toruniu powstała jako instytucja z prostą strukturą wewnętrzną, z czasem zmieniała się organizacyjnie. W okresie powojennym, wraz z narastającą liczbą zadań, zwiększała się liczba działów i pracowników. Pojawiły się filie biblioteczne, których liczba w szczytowym momencie istnienia przekraczała 18 placówek⁴. W 1974 r. w murach biblioteki z inicjatywy grafika i typografa Zygryda Gardzielewskiego działalność rozpoczęła Oficyna Drukarska, a w 1984 r. powstał Ośrodek Czytelnictwa Chorych

i Niepełnosprawnych (OCCiN), działający na rzecz osób z niepełnosprawnościami. Wszystkie te zmiany struktury biblioteki oraz ich funkcjonowanie zostały uwzględnione w bibliografii. Z uwagi na bieżący charakter bazy, duży nacisk kładziony jest na rejestrowanie aktualnych zagadnień komentowanych w prasie lokalnej i ogólnopolskiej⁵.

Bibliografia WBP-KK tworzona jest w formacie MARC 21 przy użyciu DBN, w systemie ProLib (jako podbaza). Udostępniana jest online za pomocą modułu OPACWWW i, podobnie jak w przypadku *Bibliografii regionalnej województwa kujawsko-pomorskiego*, istnieje możliwość przeszukiwania jej poprzez nakładkę na katalog główny Integro. W chwili obecnej liczy ponad 2600 opisów bibliograficznych i stanowi niezwykle cenne źródło informacji o Książnicy Kopernikańskiej.

BIBLIOGRAFIA PUBLIKACJI PRACOWNIKÓW WOJEWÓDZKIEJ BIBLIOTEKI PUBLICZNEJ – KSIĄŻNICY KOPERNIKAŃSKIEJ W TORUNIU

Bibliografia publikacji pracowników WBP-KK jest bibliografią podmiotową rejestrującą dorobek piśmienniczy osób zatrudnionych w Książnicy Kopernikańskiej, a jej podstawowym założeniem jest dokumentowanie spuścizny naukowej oraz działalności zawodowej i popularyzatorskiej pracowników. Baza ma swój początek w regionalnych kartotekach, które opracowywano dorywczo w Książnicy od lat 70. XX w. W 2010 r., w związku ze stale rosnącym gronem osób publikujących i wzrostem ilości publikacji, podjęto decyzję o zamieszczeniu bibliografii na stronie WWW Książnicy w formie pliku HTML, jako alfabetycznego (według autorów) spisu podstawowych danych: autora, tytułu, cytaty (nie stosowano hasel przedmiotowych). Jednocześnie zdecydowano o retrospektywnym charakterze bibliografii i rozpoczęto stosowne kwerendy⁶. Gdy plik liczył ponad 200 pozycji uznano, że powinien być udostępniony użytkownikom w bardziej przyjaznej formie, umożliwiającej wygodne wyszukiwanie według kilku kryteriów. W połowie 2011 r. zakończono przenoszenie danych na docelową platformę WordPress, na której materiał bibliograficzny był uzupełniany przez kilka kolejnych lat. Dopiero w październiku 2016 r. rozpoczęto retrokonwersję bazy do podbazy w systemie ProLib, co upubliczniło efekty wieloletniej pracy, poszerzyło zasięg potencjalnych odbiorców i uczyniło

bazę bardziej przyjazną w obsłudze (zwiększyła się m.in. ilość indeksów wyszukiwawczych). Prace zakończono w sierpniu 2017 r. i przez ten czas opracowano ponad 800 rekordów bibliograficznych w formacie MARC 21. Obecnie materiał bibliograficzny opracowywany jest przy użyciu DBN i, podobnie jak dwie poprzednie bibliografie, udostępniany użytkownikom za pomocą OPACWWW i katalogu Integro.

Bibliografia liczy 1121 opisów, obejmuje okres od 1923 r. do dnia dzisiejszego i jest na bieżąco aktualizowana. Uwzględnia publikacje pracowników powstałe w czasie, kiedy byli zatrudnieni w WBP-KK w Toruniu⁷. Najliczniejszą grupę rejestrowanych materiałów stanowią artykuły, recenzje i referaty, odnotowywane są również książki, publikacje elektroniczne, dżs-y i rękopisy (np. prace licencjackie i magisterskie autorstwa pracowników poświęcone Książnicy). Zakres tematyczny jest zróżnicowany i odzwierciedla spektrum zainteresowań autorów publikacji, jednak obejmuje zagadnienia z zakresu szeroko pojętej bibliologii i humanistyki. Publikacje dotyczą czytelnictwa dzieci i młodzieży, pracy kulturalno-oświatowej w bibliotekach, promocji czytelnictwa, historii bibliotekarstwa, wydarzeń kulturalnych, historii Torunia i regionu, zbiorów WBP-KK, relacji i sprawozdań z krajowych i międzynarodowych konferencji, działalności OCCiN oraz poszczególnych działań Książnicy. Bibliografia nie jest kompletna, gdyż nie udało się dotrzeć do niewielkich, rozproszonych artykułów, zwłaszcza z lat wcześniejszych. Niektóre dane znalezione w kartotekach czy sprawozdaniach rocznych okazały się błędne i nie udało się ich zweryfikować. Aby w przyszłości uniknąć tego typu sytuacji, autorzy publikacji zobowiązani są na bieżąco informować o swojej działalności piśmienniczej. W początkowym etapie prac nad bibliografią niezbędne było systematyczne przypominanie o potrzebie przekazywania danych, obecnie system obiegu informacji między bibliografem a autorem publikacji uznać należy za funkcjonujący właściwie.

Największą ilość artykułów opublikowano na przestrzeni lat w prasie lokalnej m.in. „Ilustrowanym Kurierze Polskim” (93 artykuły w latach 1952-1986) i „Nowościach” (49 publikacji w latach 1968-2021). Równie wysoko znajdują się tytuły branżowe, takie jak „Poradnik Bibliotekarza” (63 artykuły z lat 1954-2021) i „Bibliotekarz” (54 publikacje z lat 1946-2020), czy wydawane przez WBP-KK czasopismo bibliologiczne i na-

ukowe „Folia Toruniensia” (63 publikacje w latach 2000-2019). Z uwagi na wciąż trwającą kwerendę tych oraz innych tytułów, powyższe dane zapewne nie są ostateczne i do końca miarodajne, ale stanowią dobry punkt wyjścia do dalszych poszukiwań. Wśród pracowników WBP-KK rekord publikacji należy bezsprzecznie do historyczki sztuki i regionalisty Katarzyny Kluczwajd, która w latach 2014-2021 opublikowała 138 artykułów i książek. Na drugim miejscu, z 88 publikacjami (lata 1971-2009), plasuje się Franciszek Czajkowski, wieloletni kierownik OCCiN. Urszula Chmielewska jest autorką 80 publikacji, które ukazały się w latach 1959-1988. Bibliografia notuje również: 75 pozycji Janiny Przybyłowej (lata 1945-1973), 59 publikacji Janiny Huppenthal (lata 1964-2012) oraz 56 artykułów i książek Katarzyny Tomkowiak.

Bibliografia Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej – Książnicy Kopernikańskiej i Bibliografia publikacji pracowników WBP-KK są bibliografiami w dużej mierze pochodnymi tworzonej od wielu lat w Dziale Informacyjno-Bibliograficznym *Bibliografii regionalnej województwa kujawsko-pomorskiego* i stanowią część składową regionalnej informacji bibliotecznej, wzajemnie się uzupełniając i dopełniając. Dzięki przyjętemu założeniu, że każda z tych bibliografii ma kłaść nacisk na nieco inny aspekt opracowywanych materiałów, czytelnicy otrzymują kompletne zestawienie, dające szeroki obraz województwa kujawsko-pomorskiego oraz funkcjonującej w jego granicach biblioteki i aktywności piśmienniczej jej pracowników.

Monika Kozłowska
Wojewódzka Biblioteka Publiczna – Książnica Kopernikańska w Toruniu

Niniejszy artykuł stanowi rozszerzoną wersję referatu wygłoszonego na 40. Ogólnopolskim Spotkaniu Zespołu ds. Bibliografii Regionalnej ZG SBP „Potencjał informacyjny regionalnych zbiorów i baz danych – narzędzia i metody ich wykorzystania”, zorganizowanym przez Zarząd Główny SBP i Wojewódzką i Miejską Bibliotekę Publiczną im. C. Norwida w Zielonej Górze w dniach 30.09-1.10.2021.

PRZYPISY

- ¹ Wszystkie dane statystyczne podane są według stanu na dzień 31 maja 2022 r.

- ² Pomijając aktualne prace prowadzone przez Dział Informacyjno-Bibliograficzny oraz incydentalne zabezpieczanie informacji o publikacjach przez pracowników filii bibliotecznych w tzw. kronikach, jedyne opublikowane zestawienie bibliograficzne, którego przedmiotem jest Książnica znalazło się w opracowaniu powstałym z inicjatywy pierwszego dyrektora biblioteki Zygmunta Mocarskiego i zawiera niepełny spis publikacji o początkach biblioteki, zob.: *Kronika Książnicy Miejskiej im. M. Kopernika w Toruniu z r. 1923-1924*, oprac. Z. Mocarski, Toruń, 1925, s. 7-8.
- ³ Książnica Kopernikańska powstała w wyniku połączenia czterech księgozbiorów: Biblioteki Towarzystwa Copernicus Verein für Wissenschaftund Kunst, Biblioteki Miejskiej, księgozbioru Towarzystwa Naukowego w Toruniu i Biblioteki Gimnazjalnej; w bibliografii rejestrowane są publikacje dotyczące tych kolekcji, o ile w treści znajduje się wzmianka o włączeniu danego księgozbioru do zasobu Książnicy Kopernikańskiej.
- ⁴ Najwięcej publikacji poświęcono Filii nr 1 (140 opisów bibliograficznych), Filii nr 2 (101) i Filii nr 16 (95). W dalszej kolejności: Filia nr 4 (89), Filia nr 14 (86), Filia nr 3 (82), Filia nr 11 (68), Filia nr 12 (50), Filia nr 7 (40), Filia nr 6 (31), Filia nr 9 (30), Filia nr 21 (26), Filia nr 5 (17), Filia nr 8 (10), Filia nr 10 (9), Filia nr 19 (2).
- ⁵ W ostatnim czasie dużym echem w prasie ogólnopolskiej odbił się trwający od stycznia 2022 r. społeczny sprzeciw wobec projektu ustawy o przekazaniu na rzecz Węgier tzw. Kodeksu Korwina, bezcennego manuskryptu ze zbiorów Książnicy Kopernikańskiej. Dla toruńskiej biblioteki ta wątpliwa popularność zaowocowała niespotykanym od lat przyrostem materiału wymagającego opracowania.
- ⁶ Przystąpiono do przeglądania bibliografii specjalnych, m.in. *Bibliografii miasta Torunia, Bibliografii Pomorza Wschodniego i Zachodniego oraz krajów regionu Bałtyku, Bibliografii Historii Polskiej, Bibliografii regionalnej województwa kujawsko-pomorskiego* oraz bibliografii narodowej – *Przewodnika Bibliograficznego i Bibliografii Zawartości Czołpism*.
- ⁷ Wyjątkowo potraktowano wydawnictwa dyrektorki i bibliofinki Janiny Huppenthal, która po przejściu na emeryturę, nadal współpracowała z WBP-KK, więc baza rejestruje również prace powstałe po jej odejściu z instytucji.

MAŁGORZATA ELŻBIETA PŁOSZCZYŃSKA

Gry edukacyjne do nauczania języka niemieckiego w Bibliotece Niemieckiej i Mediatece Języka Niemieckiego w Książnicy Pomorskiej w Szczecinie

Na wstępie chciałabym zaznaczyć, że niniejszy tekst będzie dotyczył tylko i wyłącznie gier edukacyjnych w rodzaju gier planszowych, gier karcianych, bingo, domino, scrabble i tym podobne. Pomijam w tym przypadku szeroko rozumiane gry komputerowe do nauczania języka niemieckiego.

Biblioteka Niemiecka jako biblioteka partnerska Instytutu Goethego została otwarta 22 lutego 1993 r. w Książnicy Pomorskiej w Szczecinie. Swoim użytkownikom udostępnia zbiory w języku niemieckim ze wszystkich dziedzin tematycznych z uwzględnieniem literatury dla dzieci i młodzieży. Mogą z niej korzystać nauczyciele języka niemieckiego, studenci germanistyki, uczniowie wszelkich typów szkół oraz osoby chcące poznać język niemiecki, jak również pogłębić wiedzę na temat krajów niemieckojęzycznych.

Osobnym działem Biblioteki Niemieckiej jest Mediateka Języka Niemieckiego, która umożliwia korzystanie z materiałów do nauki i nauczania języka niemieckiego na wszystkich poziomach. Do nich należą podręczniki do nauki języka niemieckiego, materiały uzupełniające i pomoce dydaktyczne, łatwe teksty do czytania, gry edukacyjne oraz czasopisma z zakresu pedagogiki i dydaktyki języka niemieckiego.

W 2010 r. do zbiorów działu Mediateki zostały zakupione pierwsze gry edukacyjne do nauki języka niemieckiego. Był to swego rodzaju eksperyment, mający na celu sprawdzenie czy nasi czytelnicy zainteresują się nowym medium. W dość krótkim czasie okazało się, że gry edukacyjne do nauczania języka niemieckiego były i są chętnie wypożyczane, m.in. przez nauczycieli, rodziców i osoby udzielające korepetycji z języka niemieckiego.

I nie byłyby w tym nic dziwnego, ponieważ gry tradycyjne, pomimo powszechnie panującego internetu, oferującego swoim użytkownikom gry komputerowe, od wielu lat cieszą się dużą popularnością. Dlatego też biblioteki widząc to zainteresowanie włączyły do swoich zbiorów gry dla dzieci, gry imprezowe, gry logiczne, gry strategiczne, gry przygodowe i gry familijne, wzbogacając tym samym ofertę biblioteczną dla swoich użytkowników. Wybór z reguły jest na tyle duży, że każdy znajdzie coś dla siebie, zarówno dziecko, młodzież, czy osoba dorosła.



Fot. 1. Zestaw gier edukacyjnych
Fot. 1-6 – Autorka

Niewątpliwie do popularności gier przyczyniły się zalety często przywoływane w literaturze przedmiotu. Wśród nich wymienia się:

- rozwijanie zdolności umysłowych, takich jak pamięć, koncentrację i spostrzegawczość,
- umożliwienie dobrej zabawy w gronie rodziny czy też przyjaciół,
- wzmocnienie istniejących lub też budowanie nowych więzi społecznych,
- zapewnienie zdrowego współzawodnictwa,
- dostarczenie pozytywnych emocji.

Gry znalazły swoje zastosowanie w procesie edukacyjnym na wszystkich jego etapach, co warto podkreślić, nie jest niczym nowym. Istotne za to jest to, że gry zarówno wspomagają proces uczenia się, jak też wspierają rozwój zainteresowań u dzieci w różnym wieku i młodzieży oraz usprawniają procesy dydaktyczne i wychowawcze. Wynika to z tego, że gry edukacyjne zwane też grami dydaktycznymi mimo zawartego elementu zabawy dostarczają potrzebną wiedzę na dany temat oraz kształtują określone umiejętności. Często przytaczana jest też w literaturze teza Wincentego Okonia, że gra dydaktyczna to *metoda nauczania wykorzystująca grę jako formę ułatwiającą zdobywanie wiedzy i umiejętności. Zaś czynnikiem charakteryzującym tę metodę jest zabawa, która jest niezwykle przydatna w procesie uczenia.*

W szeregu publikacji poświęconych tematowi wykorzystywania gier w procesie dydaktycznym podkreśla się to, że połączenie nauki z elementami zabawy może zapewnić poprawę efektywności nauczania. Inaczej mówiąc, może to zwiększyć motywację uczniów do pracy podczas zajęć lekcyjnych. Mogą rozwijać, co warto podkreślić, zdolności umysłowe, takie jak pamięć, koncentracja i spostrzegawczość, czyli pomagają uczniom w zapamiętywaniu oraz uczą ich aktywności podczas zajęć i zdrowej rywalizacji. Pomagają też budować więzi społeczne między uczestnikami gry oraz uczą i rozwijają komunikację. Tym samym wykorzystanie gier na zajęciach sprawia uczniom radość, a lekcja staje się dla nich zajęciem przyjemnym i pożytecznym, a nie nudnym obowiązkiem szkolnym.

Gry dydaktyczne zaczęły odgrywać istotną rolę zarówno w poznawaniu, jak również w utrwalaniu zdobytej wiedzy. Dzięki nim uczniowie mogą lepiej opanować i zapamiętać materiał oraz bardziej koncentrować się na wykonywanych zadaniach.

Co daje granie w gry edukacyjne uczniom? Na pewno, dzięki nim zdobywają wiedzę na dany temat, ale też:

- uczą współpracy,
- rozwijają kreatywność,
- zwiększają zaangażowanie w wykonywanie danych czynności,
- podnoszą efektywność uczenia się.

Gra do procesu nauczania wprowadza element zabawy i swobody, który jest niezwykle pomocny w procesie nauczania. Do nich należy, m.in. wprowadzenie i utrwalenie wcześniej poznanego materiału. Dzięki nim zajęcia stają się atrakcyjne dla uczniów, którzy z radością i przyjemnością wykonują ćwiczenia. Połączenie nauki i zabawy może też zapewnić podniesienie motywacji uczniów do pracy podczas zajęć lekcyjnych. W graniu w gry chodzi również o współpracę, ponieważ w jej trakcie wszyscy uczniowie są aktywni. Ich działania wynikają z zasad samej gry, która umożliwia wprowadzenie różnorodnych interakcji. W jej wyniku uczniowie rywalizują ze sobą, albo pracują w parach lub grupie i co ważne, każdy z nich jest aktywny.

Gry edukacyjne stały się pomocne również w nauce języków obcych. Zauważono, że granie w gry nie tylko zmniejsza zahamowania uczniów do spontanicznego użycia języka, ale również ułatwia rozwój umiejętności językowych, takich jak mówienie, pisanie, czytanie oraz słuchanie tekstu ze zrozumieniem.

Dla wielu osób nauka języka niemieckiego wiąże się z wkuwaniem reguł gramatycznych i wielokrotnym powtarzaniem słówek. Oczywiście tak przedstawiona nauka staje się nie tylko przygnębiająca i nudna, ale też zniechęca już na samym jej początku. Jednak, aby nauka przynosiła dobre efekty potrzebny jest zapał, motywacja i entuzjazm. Dlatego też jedną z najskuteczniejszych metod opanowania języka niemieckiego jest stosowanie gier językowych w procesie edukacyjnym. I co ważniejsze można je stosować do nauki z uczniami w różnym wieku. Zwłaszcza w odniesieniu do najmłodszych, dla których gry to nie tylko sposób na naukę, ale również okazja do świetnej zabawy.

Musimy jednak pamiętać, że gry językowe powinny być odpowiednio dobre, zarówno do do wieku, jak też do poziomu znajomości języka niemieckiego. Chodzi o to, aby nie proponować zbyt trudnej gry, która przekracza umiejętności językowe danej osoby, aby jej nie zniechęcić do

nauki. Podobnie może działać w drugą stronę, zbyt łatwa gra może również zniechęcić do nauki.

W szeregu publikacji poświęconych tematowi wykorzystywania gier w nauce języka niemieckiego uważa się, że dzięki ich stosowaniu można w ciekawy sposób wprowadzić i utrwalić słownictwo, struktury gramatyczne czy typowe dla danych sytuacji reakcje językowe. Celem gier leksykalnych jest powtórzenie i wzbogacenie słownictwa. Z kolei gry składniowe umożliwiają ćwiczenie podstawowych konstrukcji gramatycznych. I w końcu gry rozwijające i doskonalące sprawności komunikacyjne, uczące poprawnego formułowania zdań pytających i oznajmujących.

Gry edukacyjne wspomagające naukę języka niemieckiego typu: quizy, zgadywanki, zabawy pamięciowe, domino, scrabble, gry planszowe, gry karciane, bingo. Odpowiednio przygotowane i dobrane pozwolą nie tylko zdobyć, ale też skutecznie utrwalić język niemiecki i to jeżeli chodzi o dzieci w różnym wieku, młodzież czy osoby dorosłe.

Odpowiedni dobór gier pozwala na budowanie skojarzeń, np. między słowem a obrazem, czynnością albo zjawiskiem obserwowanym na planszy. I tak dzięki nim dzieci uczą się słów określających nie tylko codzienne czynności i przedmioty użytku

domowego, ale też pojęć abstrakcyjnych, kolorów, nazw zwierząt i zjawisk przyrodniczych. Z kolei dzieci starsze i młodzież poznają słownictwo obejmujące wiele dziedzin nie tylko życia codziennego, ale również nauki i kultury.

Dzięki stosowaniu gier możemy wspierać naukę języka niemieckiego poprzez utrwalenie słownictwa oraz struktur gramatycznych. W przypadku słownictwa są to wszelkiego rodzaju gry pamięciowe typu memory (odkrywanie obrazków i nazwanie, co jest na ilustracji), gry planszowe (powtarzanie cyfr i liczb oraz zwrotów), gry karciane (utrwalenie nazw kolorów, cyfr i zwrotów). Gra w scrabble jako sposób na utrwalenie poznane go słownictwa. Gry wspierające czytanie – gry planszowe i karciane.

W dziale Medioteki Języka Niemieckiego obecnie znajduje się 96 tytułów (łącznie 104 egzemplarze) gier edukacyjnych do nauczania języka niemieckiego (Fot. 1). Swoim czytelnikom oferujemy gry wydawnictw niemieckich takich jak: Langenscheidt, ELI PUBLISHING, Verlag an der Ruhr, SCHUBI Lernmedien, Mildenerger Verlag, Grubbe Media, Kosmos Verlag, Loewe Verlag, Ravensburger Verlag, Haba Verlag, Schmidt Spiele, Moses Verlag, Mattel Deutschland i Bundeszentrale für politische Bildung. Jak można zauważyć, nie są to tylko i wyłącznie wydawnictwa językowe, edukacyjne i pedagogiczne, ale również takie, które w swojej ofercie wydawniczej mają również wszelkiego rodzaju gry planszowe, gry w karty, gry towarzyskie i gry logiczne oraz quizy dla dzieci, młodzieży i osób dorosłych. Chociaż nie są one przygotowane z myślą o nauce języka niemieckiego, to jednak doskonale wzbogacają nasz zbiór gier edukacyjnych do nauki języka.

Poniżej zaprezentuję wybrane gry edukacyjne do nauczania języka niemieckiego jakie znajdują się w naszej bibliotece. Naszym celem jest pozyskiwanie gier, które można z powodzeniem wykorzystać zarówno na lekcjach w szkole podstawowej, ponadpodstawowej, jak również w szkołach językowych prowadzących kursy języka niemieckiego oraz dla osób udzielających prywatnych lekcji języka niemieckiego.

Każda z tych gier służy do opanowania słownictwa na danym językowym poziomie (od A1), wspiera naukę mówienia, pisanie i rozumienia ze słuchu oraz budowania zdań. Podział wiekowy jest różny, są gry dla dzieci od 6 roku życia, poprzez młodzież, aż po osoby dorosłe. Ułatwieniem przy wyborze odpowiedniej gry jest informacja za-



Fot. 2. Gra edukacyjna *Abenteuerreise Deutschland*



Fot. 3. Zestaw gier edukacyjnych

mieszczona przez wydawcę na opakowaniu o tym, dla kogo jest ona przeznaczona. Chodzi tu o wiek graczy i poziom znajomości języka niemieckiego. Dzięki temu czytelnik może dopasować do swoich potrzeb i umiejętności językowych odpowiednią grę.

Nasi czytelnicy korzystają z następujących gier do nauczania języka niemieckiego:

Abenteuerreise Deutschland (Fot. 2) – gra integracyjna, w skład której wchodzi gra planszowa, karty obrazkowe, puzzle i domino. Ta gra pozwala uczniom szkół podstawowych poszerzyć wiedzę o Niemczech.

Erlebnisreise mit Deutsch – gra językowa skierowana do uczniów szkół podstawowych na poziomie podstawowym. Materiały w postaci domina, quizu, kart obrazkowych, memory i puzzli związane są z tematyką podróży po Niemczech.

Klasse mit Klasse – gra symulacyjna, która uczy młodzież w wieku od 11 do 18 lat formułować własne opinie w języku niemieckim na poziomie podstawowym i średnio zaawansowanym.

Bis Deutsch – gra karciana i memory dla początkujących na poziomie podstawowym (A1), pozwalająca opanować 66 podstawowych słówek z języka niemieckiego.

Bilder-Bingo – gra bingo i karciana dla początkujących na poziomie podstawowym (A1), która uczy 100 podstawowych słówek z języka niemieckiego. Polega to na połączeniu słowa z pasującym do niego obrazkiem.

Verben-Bingo – gra bingo i karciana dla początkujących na poziomie podstawowym (A1), która pozwala na opanowanie podstawowych niemieckich czasowników regularnych i nieregularnych. Gracze muszą dopasowywać wylosowaną kartę z nazwami czynności lub obrazkami ilustrującymi nazwy tych czynności.

Lasst uns einkaufen! – gra bingo i karciana dla początkujących na poziomie podstawowym (A1-A2), służąca do nauki nazw artykułów spożywczych w języku niemieckim oraz wyrażen związanych z ich kupowaniem i różnym zastosowaniem.

Wir packen unseren Koffer – gra bingo i karciana dla początkujących na poziomie podstawowym (A1-A2), dzięki której gracze poznają w języku niemieckim nazwy części garderoby, kosmetyków i akcesoriów podróżniczych.

Die Insel der Präpositionen (Fot. 4) – gra planszowa i karciana dla początkujących na poziomie podstawowym (A1-A2). Wykorzystana w niej tematyka piratów, przygód i skarbów służy do zapoznania się graczy z przyimkami miejsca.

Schnitzeljagd Deutsch – gra karciana połączona z quizem dla początkujących na poziomie podstawowym (A2). Dzięki niej gracze poznają charakterystyczne miejsca, zabytki, postaci, wytwory kultury i specjalności kulinarne Niemiec i krajów niemieckojęzycznych.

Das große Zahlenspiel – gra bingo i karciana na poziomie podstawowym i średnio zaawansowanym (A1-B1). Służy do nauki liczebników niemieckich od 1 do 100 000. Gra polega na dopasowywaniu wylosowanych kart z liczebnikami do ich odpowiedników.

Das große Spiel der Verben – gra karciana na poziomie podstawowym i średnio zaawansowanym (A1-B1), która umożliwia naukę 100 najważniejszych czasowników niemieckich oraz ich odmian przez osoby, czasy i tryby. Gra polega na konstruowaniu zdań wedle wylosowanych kryteriów.

Der Planet steht auf dem Spiel – gra planszowa na poziomie podstawowym i średnio zaawansowanym (A2-B1) o tematyce związanej z ekologią, środowiskiem naturalnym i oszczędzaniem energii.

Fragen und Antworten – gra planszowa na poziomie podstawowym i średnio zaawansowanym (A2-B1). Dzięki niej gracze mogą utrwalić zaimki pytające oraz rozwijać umiejętność zadawania pytań w języku niemieckim.

Bau den Satz! – gra planszowa na poziomie podstawowym i średnio zaawansowanym (A2-B1). Wykorzystano tu temat wyprawy podróżniczej, w której gracze uczestniczą w niebezpiecznej eskapadzie w głąb dżungli, ćwiczą budowanie zdań w języku niemieckim z użyciem wylosowanych czasowników, trybów zdań i wyrażen czasowych.

Kettenfragen – gra karciana na poziomie podstawowym i średnio zaawansowanym (A2-B1), ucząca zadawania pytań oraz prowadzenia konwersacji w formie krótkich dialogów w języku niemieckim, jak również utrwalenia znajomości różnych form czasownikowych. Gra polega na dopasowywaniu do siebie pytań i odpowiedzi znajdujących się na wylosowanych przez graczy kartach.

Lasst uns feiern! – gra domino na poziomie podstawowym i średnio zaawansowanym (A2-B1), dzięki której gracze poznają najpopularniejsze czasowniki niemieckie oraz uczą się ich poprawnego użycia w zdaniach sformułowanych w czasie teraźniejszym, przeszłym i przyszłym. W trakcie gry poznają też słownictwo związane z życiem towarzyskim i kuchnią.

Die Rundreise – gra planszowa i karciana na poziomie podstawowym i średnio zaawansowanym (A2-B1), pozwalająca zapoznać się z geografą, kulturą i historią Niemiec, Austrii i Szwajcarii. Przy tej okazji uczą się poprawnego użycia rodzajników, przymiotników, czasowników oraz budowania zdań pytających i przeczących, liczebników niemieckich powyżej 100 i niektórych wyrażen idiomatycznych.

Deutsch Meisterschaft – gra planszowa i karciana na poziomie podstawowym i średnio zaawansowanym (A2-B1), w której za pomocą serii 660 interesujących pytań i odpowiedzi gracze poznają różnorodne aspekty geografii, cywilizacji i kultury krajów niemieckojęzycznych.

Bildkarten zur Sprachförderung (Fot. 4) – seria kart obrazkowych przeznaczonych dla dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym. Dzięki tym zestawom kart obrazkowych dzieci w zabawny sposób poznają czasowniki i ich czasy oraz przyimki, przymiotniki, rzeczowniki złożone, liczbę pojedynczą i mnogą.

Clever spielen (Fot. 4) – seria gier karcianych poprawiających koncentrację i pamięć, w której dzieci od lat 5 w zabawny sposób uczą się jak radzić sobie z przyimkami, łączenia sylab z pasującymi do nich słowami, rozróżniania kolorów i liczenia do 20 lub 100 oraz poznają zwierzęta i ich różne siedliska. To również gra memory, ucząca jakie są przeciwieństwa i kształty oraz podstaw matematyki.

Schubitrix (Fot. 4) – seria gier domino poszerzających słownictwo oraz uczących poprawnego użycia przymiotników, czasowników i rzeczowników. Polega to na tym, że trójkątne karty do gry muszą zostać ułożone w taki sposób, aby dwa słowa



Fot. 4. Zestaw gier edukacyjnych

na sąsiednich stronach pasowały do siebie tak, aby powstała symetryczna figura rozwiązania. Seria Schubitrix oferuje gry o różnym stopniu trudności, zarówno dla początkujących, jak też dla średnio zaawansowanych.

Die freche Sprechhexe (Fot. 5) – gra planszowa przeznaczona dla dzieci w wieku od 4 do 8 lat. Jest ona idealna, aby w zabawny sposób zachęcić dzieci do słuchania, mówienia i znajdowania słów, które brzmią podobnie lub się rymują. Polega to na tym, że dzieci muszą znaleźć rymujące się składniki magicznego eliksiru. Jeśli zrobią to poprawnie, w nagrodę będą mogły dodać składniki do magicznej mikstury.

Tier auf Tier (Fot. 6) – gra zręcznościowa dla dzieci, która polega na tym, kto z graczy pierwszy zbuduje piramidę ze zwierząt. Prócz tego dzieci poznają niemieckie nazwy poszczególnych zwierząt.

Domino Junior (Fot. 4) – gra domino dla najmłodszych, dzięki której dzieci uczą się rozpoznawać motywy i odpowiednio je dopasować. Karta po karcie budują coraz dłuższy kolorowy rząd kart.

QUICK BUZZ – DAS Vokabelduell (Fot. 3) – gra karciana, dzięki której dzieci poznają 500 słówek w zakresie podstawowego słownictwa (A1).

Sprachmemo (Fot. 4) – seria gier memory dla początkujących na poziomie podstawowym

Fot. 5. Gra edukacyjna *Die freche Sprechhexe*

(A1), która uczy języka niemieckiego za pomocą obrazków i słów. Dzięki tej serii gracze poznają słownictwo związane z tematem: dom, produkty spożywcze, miary i wagi, przyroda i zwierzęta, kolory i kształty, narzędzia i gospodarstwo domowe oraz najbliższa okolica.

...richtig so! 1, Spiele für den Deutsch-Förderunterricht und für Deutsch als Fremdsprache. Substantive (Fot. 3) – gra planszowa i karciana dla dzieci, która pomaga im w zabawny sposób zapamiętać podstawowe rzeczowniki.

Langenscheidt Memo-Spiel „Wie heist das?“ (Fot. 4) – gra memory dla początkujących na poziomie podstawowym (A1-A2). Dzięki kolorowym obrazkom i wyrazom gracze uczą się podstawowego słownictwa związanego z życiem dnia codziennego, takim jak życie i gospodarstwo domowe, rodzina i przyjaciele, pieniądze i zakupy.

Lese-Schatz. Buchstaben und Wörter entdecken (Fot. 4) – gra karciana dla dzieci, która ma na celu nauczenie poprawnego czytania słów.

Scrabble Junior (Fot. 3) – zawiera dwie gry scrabble dla dzieci, pozwalające im poznawać alfabet, nowe słowa oraz ich pisownię.

50 optische Illusionen (Fot. 4) – zawiera karty obrazkowe dla dzieci od lat 8, które pozwolą im w zabawny sposób odkryć 50 wspaniałych eksperymentów i iluzji optycznych.

Früher oder später? Deutschland 1949-2009 (Fot. 4) – gra karciana przybliżająca najważniejsze wydarzenia polityczne, gospodarcze i kulturalne Niemiec w latach 1949-2009. Gra przeznaczona dla graczy w wieku od lat 12 na poziomie średnio zaawansowanym.

Oczywiście są to wybrane przykłady gier edukacyjnych, które znajdują się w zbiorze Medioteki Języka Niemieckiego. Swoim czytelnikom obecnie oferujemy 104 egzemplarze, które mogą wypożyczyć na zewnątrz. Zanim jeszcze czytelnik otrzyma grę do ręki zostaje ona po opracowaniu zabezpieczona przed zniszczeniem folią samoprzylepną. Oczywiście wypożyczanie gier wiąże się z możliwością zagubienia niektórych elementów lub nawet zniszczenia pudełka. W miarę możliwości sprawdzamy zawartości opakowania gry, która jest opisana na wewnętrznej stronie opakowania. Dzięki temu nie trzeba za każdym razem sięgać do instrukcji, aby policzyć ilości kart obrazkowych, żetonów, figurek oraz innych elementów gry.

Nauka języka niemieckiego wymaga znajomości gramatyki i słownictwa. Zaś zastosowanie gier językowych motywuje do uczenia się języka niemieckiego. Ich niewątpliwą zaletą jest to, że zawierają w sobie element zabawy. Nauka powinna sprawiać uczniom radość i być dla nich zajęciem przyjemnym i pożytecznym. To mogą i zapewniają gry, do wypożyczania których zachęcamy naszych czytelników.

Małgorzata Elżbieta Płoszczyńska
Książnica Pomorska im. Stanisława Staszica w Szczecinie

Fot. 6. Gra edukacyjna *Tier auf Tier*

Ryszard Turkiewicz pokochał ludzi i książki

Odszedł Ryszard Turkiewicz, bibliotekarz i poeta. Urodził się w Bilczu Żółtym (woj. tarnopolskim). W latach 1945-2000 związany był z Jelenią Górą, dokąd przybył z rodzicami. Absolwent bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego. W latach 1963-2005 zawodowo związany z Wojewódzką i Miejską Biblioteką Publiczną im. Tadeusza Mikulskiego we Wrocławiu oraz Dzielnicową Biblioteką Publiczną Wrocław-Fabryczna.

Ryszard Turkiewicz do końca pielęgnował w sobie zdziwienie człowiekiem i światem. Swoimi przemyśleniami, zadumą dzielił się z nami w rozmowach, artykułach, felietonach, blogach, poezji i fotografii. Czytałam felietony i odczytuję poezję. Podziwiałam Jego nieustającą chęć rozwijania się i działań zachęcających do ustawicznego doskonalenia się bibliotekarzy. Ośmielam się twierdzić, że nie było nikogo innego w Polsce, kto by z równą życzliwością, humorem, często krytycznie i polemicznie pisał o tym, co boli i cieszy bibliotekarzy. Jego przemyślenia, działania zawodowe, wybiegały daleko w XXI w. Pisał: *Patrząc na nieliczne przykłady nowych budynków bibliotecznych, próżno szukać rozwiązań prawdziwie nowoczesnych sufitów ze szkłem dających odpowiednie światło, estetycznych materiałów dźwiękowych. (...) Komputeryzacja i robotyzacja w bibliotekach to konieczność nie luksus. Jeśli biblioteki będą takie jakie są to kultura słowa będzie przegrywała z kulturą obrazu. (...) Bibliotekarz powinien być informatorem dla środowiska, w którym pracuje, a także uświadamiać ludziom, że sztuki wizualne narzucają punkt widzenia twórcy. Natomiast jedna książka i dziesięciu czytelników to dziesięć różnych wyobrażeń treści, akcji, wizerunku bohaterów.* Na łamach „Bibliotekarza” zastanawia się nad współczesnym kształtem Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. Szuka ta-



01.06.1940 – 23.05.2022

kiej formuły SBP, by stało się kuźnią bibliotekarzy łączących marzenia z ekonomią. *SBP musi mieć odwagę jasno i czytelnie upubliczniać idące pod prąd odmienne opinie swoich członków. Wśród bibliotekarzy w jego najwyższych strukturach niepokorności i odwagi brakuje najbardziej.*

Biblioteka „Ikara” zorganizowana z inicjatywy R. Turkiewicza, udostępniona czytelnikom w 1999 r. stała się forpocztą komputeryzacji polskich bibliotek publicznych. Miałam zaszczyt pracować w filii 23 zwyczajowo nazywanej „Biblioteką Ikara”, Miejskiej Biblioteki Publicznej, której dyrektorem był R. Turkiewicz. Rozmowom o książkach, filmie, sztuce nie było końca. Uważnie śledził książki Olgi Tokarczuk, doceniał poezję księdza Jana Twardowskiego. Ryszard Turkiewicz doskonalił swój talent poetycki, wydał sześć tomików wierszy.

Jego poezję poznawaliśmy na spotkaniach Dyskusyjnego Klubu Książki w programach „Teatru Wśród Książek”, ale najcenniejsze pozostaje własne odczytanie jego wierszy, zachowanie dla siebie i przekazanie innym, tego co było w nich żywe i piękne. Tomiki R. Turkiewicza, oprócz ostatniego *Gorące chore lato* wydawane były przez Fundację Literacką „Tikkun”. Tomiki osobiste, w niedużych nakładach z grafiką, którą sam poeta może wybrać. Znak graficzny Fundacji „Tikkun” – to drzewo ob-

jawienia, kluczowe pojęcie w mistyce, zaczerpnięte z kabaly. Mówi o przyjaźni Boga i człowieka we wspólnym dziele naprawy świata. Poezja R. Turkiewicza nawiązuje kontakt z czymś milczącym, co w ukryciu dopełnia ustne i pisane. Wychodzi naprzeciw duchowym potrzebom człowieka, odkrywa jego głębokie pokłady.

W tomiku *On i my* (1992) poeta pyta: *Gdzie miękkie postanie sensów? Tkwimy w konstelacji dręczącej i dzikiej/ Ciągłe na skraju tunelu. Życie jak: Studnia pełna strapiień i niespełnień. /Jak znaleźć szczyptę prawdy?* Tomik Kotlina (2004) R. Turkiewicza to osobiste refleksje nad pierwszym etapem życia przybyszów ze Wschodu na tereny Polski Zachodniej. Z tego tomiku bliski mi wiersz Pączki – *były poematem matki/ ciasto faszerowane różą/ miało konsystencję zbliżoną do potraw niebiańskich/ więc było ziemskie i nieziemskie/ Tak oto pączki na wielkich poniemieckich talerzach były jak krzaki białych kwiatów.* W rozmowie z księdzem katechetą przestrzega: *Zamienimy się w próchno kosmiczne, ale on będzie zawsze, nawet po swojej niebywale hipotetycznej śmierci, będzie widział wszystko, z wysoka będzie spoglądał spoza ostatecznej kreski, dlatego trzeba, koniecznie trzeba.* Z niedopowiedzenia rodzi się duch tej poezji.

Za wiersz „Ukryte wejście” R. Turkiewicza z tomiku *Przygody trawy* (2009) uczennica Szkoły Podstawowej Agata Górską zdobyła pierwsze miejsce w konkursie recytatorskim „Wrocławska Młodzież Recytuje Wrocławskich Poetów”: *Gdzieś musi być ukryte wejście/a przecież to tylko trawa albo gruda ziemi lub piasku/ Nawet złamana gałąź i otwarty żywy pień nie są z pewnością drzwiami których szukam.* W tym tomiku wiersz „W letni czas” R. Turkiewicz zadedykował księdzu Janowi Twardowskiemu jakby do siebie skierowany: *Siedzi pilny i skupiony, ale z głową w niebie /Siedzi i pisze co mu Bóg da.* W 100. rocznicę urodzin (01.06.2015) księdza J. Twardowskiego, R. Turkiewicz zainicjował program dla „Teatru Wśród Książek” pt. „Kochamy za mało”.

Ze szczególnym uznaniem, wśród szerokiego grona czytelników, został przyjęty tomik pt. *Jaskinia Werteba* (2012). Wiersze z tego tomi-

ku prezentowaliśmy w „Teatrze Wśród Książek” pt. „Byłem tam krótko”. Tomik jest hołdem autora dla Podola, ziemi urodzenia poety, jego losów i mitów. Skąd zło na Kresach? Poeta nie osądza: *Patrzyłem tylko. Nie miałem pojęcia, gdzie było słońce źródło chwil dobrych i pełnych niepokoju.* Poeta wierzy w opowieść, wedle której tym otworem z pieczary wydostało się okrucieństwo.

W tomiku *Kobiety N.N.* (2015) kluczowym wierszem wydaje się być „Krótki pobyt u hafciarzki”: *Nikt nie mógł mi dyktować/sama zrozumiałam, że świat utkany jest z drobin kruchych i dłuższych/ i tylko ja widzę gmatwaninę i boży ład kolorów przenikających się w wyborze drogi życiowej przez człowieka.* I wiersz poświęcony bibliotekarzom: „Dobry bibliotekarz” – *podaj ci o co prosileś/ albo proponuje coś o czym nie miałeś pojęcia/ ostrożnie jak misjonarz w nieznanym kraju.*

Ostatni tomik R. Turkiewicza *Gorące chore lato* (2019) wydała Dolnośląska Biblioteka Publiczna im. Tadeusza Mikulskiego. W jednym z wierszy pyta: *Jak nazwać tych którzy wyszli poza los własny i ludzki/geniusze/ szaleńcy/ prorocy/ może tylko poeci.*

Kiedy dowiedziałam się o śmierci Ryszarda Turkiewicza pamięć przywołała „Dobrego bibliotekarza”, który swoje życie zawodowe poświęcił służbie bibliotecznej i Jego wolę doskonalenia talentu poetyckiego, z myślą o lepszym człowieku. Jak w wierszu „W Międzyborzu i innych miejscach”: *Spoglądaj bracie ku niebu/ tam pan nasz dobry/ Bóg wcale nie srogi/wyfruniesz nad szekłę/ będziesz jedną z iskerek/tak potrzebną do powtórnej harmonii świata/wiruj i tańcz bracie chasydzie/ troska to pył drogi/a smutne łyżo to potok niewielki/ Bóg jest dobry/Oj oj jestem już z nim/wiruję coraz wyżej.*

Ryszard Turkiewicz dobry bibliotekarz i wspinały poeta naszych dni.

Non omnis moriar.

Ps. Szczegółowo o pracy zawodowej R. Turkiewicza napisałam z okazji Jego 80. urodzin w „Poradniku Bibliotekarza” nr 7-8/2020.

Urszula Bielecka
emerytowana kierowniczka Biblioteki „Ikar”
23 Filii Miejskiej Biblioteki Publicznej we Wrocławiu

Rozmowa z Pawłem Piwowarczykiem

dyrektorem Miejskiej Biblioteki Publicznej w Dobczycach



Marzena Przybysz: Gratulacje, zdobył Pan drugie miejsce w konkursie ogólnopolskim „Bibliotekarz Roku 2021” organizowanym przez Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich. Ubiegły rok to kolejny rok pandemii. Jak epidemia wpłynęła na pracę?

Paweł Piwowarczyk: W perspektywie czasu spojrzenie na tamten okres wydaje się małym problemem. Powiem coś osobistego. Gdy teraz Pani odpowiadam na pytanie mam jeszcze w myślach okropny sen z dzisiejszej nocy. Pojawiła się w nim wojna i broniłem swojego domu. Patrzymy dziś na tamten czas z zupełnie innej perspektywy. Wtedy dla wielu z nas kończył się w pewien sposób „tamten świat”. Bardzo przeżywałem tamten okres, to było takie odliczanie, że za kilka tygodni, miesięcy będzie lepiej. Dziś nadal nie wiemy, czy właściwie pandemia się skończyła. Wiele mnie ten czas nauczył. Przede wszystkim tego, że na wiele rzeczy nie mam wpływu, a mogę się starać czynić to, do czego mam narzędzie i możliwości. Praca w bibliotece może też być wyzwaniem. Przekonaaliśmy się wtedy, jak ważnym jesteśmy miejscem, otworzyliśmy się także na nowe możliwości.

M.P.: Czy Miejska Biblioteka Publiczna w Dobczycach to Pana pierwsze miejsce pracy?

P.P.: Wcześniej pracowałem krótko w bibliotece szkolnej w gimnazjum w Krakowie (ponad 2 lata), przez 9 lat byłem także dziennikarzem, a oprócz tego praca, która jest dla mnie równoległa, chociaż nieetatowa, to bycie koordynatorem ogólnopolskiego turnieju piłkarskiego dla dzieci (od 700 do nawet 2 tys. uczestników), co pochłania kilkanaście weekendów w roku.

M.P.: Przygotowany przez Pana projekt „Ekstraklasa czyta” znalazł szerokie poparcie i uznanie wśród odbiorców. Proszę o nim opowiedzieć.

P.P.: Pytała Pani wcześniej o pandemię i właśnie okres realizacji projektu przypadł w tamtym czasie. W skrócie składał się z kilku elementów. Pierwszy, to wywiady z piłkarzami, trenerami – przedstawicielami klubów polskiej Ekstraklasy piłkarskiej, którzy opowiadali mi o swoich czytelniczych pasjach, dodatkowo przygotowałem galerię zdjęć „Zacytana Ekstraklasa”. Drugi element to przygotowana przeze mnie „biblioteczka” pt. „Czytamy o Ekstraklasie”, gdzie przygotowałem przegląd monografii, albumów, biografii i czasopism w podziale na kluby najlepszej ligi piłkarskiej w Polsce. Poza tym przeprowadziłem i przeprowadzam wiele warsztatów z młodzieżą – to m.in. animacje pt. „Piłkarze kontra Pisarze”, gdzie wspólnie z Pawłem Skórą – mistrzem świata we freestyle football pokazujemy, że świat sportu i literatury może być bliski. Ostatnio występowaliśmy m.in. w Wieliczce. Planujemy także większe tournée po Polsce. Zapraszam do mediów społecznościowych i na stronę www.ekstraklasacyta.pl

M.P.: Skąd wziął się pomysł łączenia działań w bibliotece z aktywnością sportową?

P.P.: Myślę, że to przeniesienie swoich pasji do pracy. Kocham piłkę nożną, jestem kibicem, sam kiedyś amatorsko uprawiałem tę dyscyplinę. Przy bibliotece powołałem Klub Kulturalnego Kibica – jeździmy na mecze, promujemy literaturę sportową. Jest to też okazja do zaproszenia tych grup, które rzadko bywają w bibliotece. Proszę pomyśleć,

jak wiele osób interesuje się piłką nożną i jak wspólnie można to wykorzystać w promocji czytelnictwa. Opowiadałem o tym ostatnio na webinarium o męskim czytaniu. Chętnie dzielę się pomysłami z zakresu wykorzystania sportu w bibliotece. Świat sportu i świat literatury łączy wspólny mianownik – dla mnie są to emocje. Z książką przeżywamy chwile smutku, uniesień, mamy także podobne odczucia na stadionie. Tak jak mamy znanych piłkarzy, tak mamy słynnych pisarzy, o których pamięć nie ginie. Zachwycamy się utworami literackimi, cytatami, zachwyt budzi w nas również oglądanie pięknych bramek na stadionach. Powstają biografie piłkarzy, książki opisujące stadiony, wywiady rzeki. Nastąpił ogromny rozwój literatury o tematyce sportowej i to nie tylko poradników. Dzieci i młodzież, którzy stronią od książek z pewnością chętniej sięgną po książkę dotyczącą swojego idola niż po lekturę z dziedziny, która nie budzi ich zainteresowań.

M.P.: Inne Pana inicjatywy także mają wspólny odnośnik do sportu. Czy będą kontynuowane?

P.P.: Projekt „Ekstraklasa czyta” trwa nadal. Mimo jego formalnego ukończenia (był częścią mojego Stypendium Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego) nadal go kontynuuję. Efektem tego było zaproszenie do wywiadu Kamila Stocha. Klub Kulturalnego Kibica działa już 10 lat, to już ponad 140 wyjazdów na wydarzenia sportowe pod szyldem biblioteki. Marzą mi się także duże projekty i wizyty promujące czytelnictwo na stadionach, jednak tutaj potrzebuję większego wsparcia, ale także dobrej woli ze strony opiniujących projekty, bo muszą to powiedzieć... niestety nie wszędzie to połączenie jest oczywiste i godne zauważenia. Mam wrażenie, że łatwiej otrzymać dofinansowanie na warsztaty plastyczne z książką w bibliotece z grupą przedszkolaków (nie mam nic przeciwko takim działaniom), niż na projekt ściągający do biblioteki nieoczywistą grupę mężczyzn. Ale może się to kiedyś zmienić.

M.P.: Na czym polegało „Miasteczko Święteczne”?

P.P.: Ten niezwykły pomysł to efekt połączenia pomysłu mieszkańców, a zarazem czytelników i ogromnej wartości biblioteki, która na potrzeby miasteczka przeorganizowała swoje pomieszczenie. To była niezwykła wystawa, gdzie kolekcjonerzy podzielili się pięknymi porcelanowymi rekwizytami, stworzyli aranżację na pod-

stawie *Opowieści wigilijnej*. To była zachwycająca wystawa – zachwycała pięknem i nawiązaniem do dzieła Dickensa. Pojawiły się na niej postaci z książki, a wszystkie domki, ruchome rekwizyty opowiadały o epoce, w której rozgrywała się akcja książki. Wystawa spotkała się z olbrzymim zainteresowaniem mediów – wizytą programu „Dzień dobry TVN”, czy też Kroniki TVP3.

M.P.: Współpracuje Pan również z bibliotekami szkolnymi?

P.P.: Wspieramy biblioteki szkolne, wspólnie z nimi prowadziliśmy akcję „Zostań Superczytelnikiem”. Dzielimy się darami książkowymi. Zdarza nam się zorganizować wspólne akcje i spotkania. Tu nadmienię, że lokalizacja naszej biblioteki jest nietypowa. Mieści się w środku ogromnego budynku – Regionalnego Centrum Oświatowo-Sportowego. Co ciekawe mieścimy się w części szkolnej w centrum szkoły. Słowo współpraca w Dobzyczach to nie frazes.

M.P.: Angażuje się Pan w działania ogólnopolskiej grupy „Inicjatywy” zrzeszającej dyrektorki i dyrektorów bibliotek. Jakiego typu są to działania?

P.P.: W grupie jestem od dwóch lat. Spotkania z ekspertami w dziedzinie zarządzania bibliotekami cenię sobie ogromnie. Każdy z nas powołuje lokalną grupę dyrektorów. Spotykamy się, rozmawiamy o bieżących problemach. Zorganizowaliśmy już trzy konferencje dla dyrektorów bibliotek. To sieciowanie na najwyższym poziomie. To grupa ekspertów, ale też przyjaciół, którzy chętnie dzielą się pomysłami, wiedzą. Między innymi przyjaciele z grupy pomogli mi przygotować się do audytu, tam czerpię mnóstwo inspiracji. Serdecznie zapraszam do grupy.

M.P.: Wizyta studyjna w USA była przełomowym wydarzeniem w Pana życiu?

P.P.: Uczestnictwo w Szkole Liderów Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności oraz wyjazd studyjny do USA i udział w elitarnym programie International Visitor Leadership Program były przełomowe w moim życiu. Myślę, że bycie liderem wymaga pewnego rodzaju umiejętności, właśnie tam je nabyłem, wiele doświadczyłem i chyba uwierzyłem w siebie dzięki wspianiemu tutoringowi.

M.P.: Miejska Publiczna Biblioteka w Dobzyczach jest popularną i rozpoznawalną placówką kul-

turalną w mieście dzięki przedsięwzięciom Pana autorstwa. Jakie projekty planuje Pan wdrożyć w najbliższym czasie?

P.P.: Czekają nas prawdopodobnie zadania związane z powołaniem do działania filii biblioteki, co wiąże się z realizacją ministerialnego dofinansowania. Powiem szczerze, że często najlepsze pomysły pojawiają się nagle i spontanicznie. Realizowaliśmy „Miasteczko Świąteczne”, obecnie do końca wakacji w bibliotece można obejrzyć wystawę „Jurassic Library”. Skąd pomysł? Rozmowa z przyjaciółmi o pasji syna i jego ogromnej kolekcji, a przede wszystkim wiedzy, którą posiada. Wystawę zwiędzają setki dzieci, a co najciekawsze oprowadzającym i prowadzącym zajęcia nie jest bibliotekarz, ale 11-letni Artur – posiadacz kolekcji i pasjonat dinozaurów. Czasem zastanawiam się, czy nie braknie mi pomysłów, ale one wciąż się mnożą. Zauważyłem też, że często wiele osób zwraca się do mnie z prośbą o pomoc dotyczącą stworzenia, zaplanowania czegoś kreatywnego. Taki chyba mam trochę dar, którym pomagam innym.

M.P.: Czy działania wieloaspektowe przyczyniły się do szerszego spojrzenia na funkcje bibliotek, w tym promowanie czytelnictwa, pozyskiwanie czytelników, użytkowników bibliotek?

P.P.: Wiele razy otrzymuję podobne pytania. Jest też oczekiwanie wskazania konkretnych liczb, wskaźników. Sądzę, że to jest trudne do zbadania, a to czym się dziele to moje subiektywne wnioski i oceny. Chociaż przynam szczerze, że ciekawe byłoby zbadanie tego zjawiska. Prowadzony w wielu bibliotekach Program Rozwoju Bibliotek przyczynił się do większej otwartości bibliotek do wieloaspektowych, wielodziedzinowych działań w bibliotekach. Dzięki temu ściągamy do naszych placówek osoby, które nigdy albo rzadko skorzystałyby z okazji takiej wizyty bez powodu. W gronie moich znajomych wciąż są osoby, które postrzegają bibliotekę w dawny sposób. Proszę wybaczyć stwierdzenie, ale myślą, że to nudne, zakurzone miejsce, kójarzą ją tylko z wypożyczalnią, w której niewiele się dzieje. Mimo tych komentarzy bardzo sobie cenię kontakt z osobami, dla których świat kultury i obcowanie z nim jest dalekie. Dzięki temu lepiej wiem, jak trafić do takich osób. Nagroda, którą otrzymałem z pewnością też jest okazją do rozmowy z moimi znajomymi na temat biblioteki. Wiele razy w dyskusjach powtarzam słowa „dzisiaj biblioteki są inne”. I chociaż to „inne” może budzić

różne skojarzenia, to podstawową naszą funkcją jest rozwijanie czytelnictwa i zaspokajanie potrzeb czytelniczych, ale dochodzimy do tego różnymi drogami. Dodam – bardzo atrakcyjnymi drogami odpowiadającymi współczesnemu światu. Książka zawsze będzie u nas na pierwszym miejscu. Prowadzimy sporo działań, jednak w każdym z nich jest miejsce dla książki. Oprócz promocji czytelnictwa dbamy również o promocję kultury, dlatego mamy przestrzeń wystawienniczą, którą pomysłodawca nazywa „Galerią Okrągłą” z uwagi na usytuowanie. Miejsce galerii rzeczywiście jest niezwykle – nad ekranami komputerów zamieszczamy fotografie, obrazy i inne ekspozycje. Można powiedzieć, że nie da się przejść obojętnie obok tej naszej ekspozycji kultury.

M.P.: Jaka była Pana najtrudniejsza chwila w pracy? A jaka najprzyjemniejsza?

P.P.: Nie zabrzmie ciekawie, ale najtrudniejsze były początki. Niezbyt w siebie wierzyłem, zresztą może trudno w to uwierzyć, bo jestem bardzo otwartym człowiekiem, ale zdarza mi się to nadal. A dziś przecież mamy „propagandę sukcesu”, którą tak łatwo uprawiać, dzięki „czarującym” mediom społecznościowym. Zostałem na początku rzucony na głęboką wodę z misją zaprojektowania i przekonania społeczności do nowej lokalizacji biblioteki. Było to także testowanie tego, jakie funkcje może pełnić biblioteka w społeczności.

M.P.: Zaangażował się Pan również w pracę teatralną. Proszę o tym opowiedzieć?

P.P.: To Teatr pod Zamkiem, ale prowadzony przez reżyserkę z doświadczeniem pracy w zawodzie – Magdalenę Sokołowską-Gawrońską. Nie wiedziałem, że ta pasja pochłonie tyle mojego i tak wybrakowanego czasu. Jako anegdotę przywołam propozycję udziału w teatralnym przedsięwzięciu, która padła w moją stronę od reżyserki. Na moje słowa o braku czasu, stwierdziła tylko, że nie szuka ludzi, którzy mają dużo czasu, bo raczej ci, którzy mają go niezbyt wiele są godni zainteresowania.

Gram w sztuce „Zemsta” postać Wacława. Z pewnością warsztat wyniesiony z wielu godzin prób i występów na scenie przydaje się także w pracy. Zresztą bardzo lubię teatr, sam współtworzę z młodzieżą co jakiś czas sztuki, zdarzało mi się także pisać scenariusze, zresztą wykorzystuję je w projekcie „Ekstraklasa czyta”. „Zemsta” wystawiana przez nasz teatr kończy się piosenką Z. Wo-

deckiego: *Teatr uczy nas żyć/ Życie nas uczy udawać/ Teatr – wielka to sprawa/ Patrz, słuchaj/ Najlepiej – graj!* I rzeczywiście teatr wiele mnie nauczył.

M.P. Czym najchętniej lubi się Pan zajmować w wolnym od pracy czasie?

P.P.: Biegam, chociaż obecnie lecę pierwszą poważniejszą kontuzję w mojej amatorskiej biegowej karierze, jednak bieganie to mój drugi oddech, to czas dzięki któremu mam więcej energii do działania, staję się kreatywny. Bieganie mnie zmieniło przed kilkoma laty i nie tylko fizycznie. Rocznie pokonuję od dwóch do trzech tysięcy kilometrów biegowo, startuję w biegach, m.in. w maratonach, których mam na koncie ponad dziesięć. Swoją pasję opisuję na blogu: www.walecznesercerd.blogspot.com. Oprócz biegania jestem fanem piłki nożnej, zapalonym kibicem.

M.P.: Czy jest książka, która miała wpływ na Pana osobowość?

P.P.: Trylogia J.R.R. Tolkiena – przez ten świat ukazane są wartości ważne dla człowieka, poza tym w pewien sposób lubię uciekać w świat pięknego fantasy, by wracać lepszym do świata rzeczywistego. Wpływ na mnie miała także poezja ks. Twardowskiego i przesłanie wielu jego utworów. Dewizą swojego życia uczyniłem słowa jednego z jego wierszy: *kto kocha czas zawsze odnajdzie, nie mając ani jednej chwili*. Bo tak naprawdę na to co dla nas ważne, i dla tych których kochamy zawsze możemy odnaleźć czas. Nie wstydzę się także

powiedzieć, że kształtowało mnie Pismo Święte, szczególnie Listy św. Pawła.

M.P.: Co chciałby Pan przekazać czytelnikom, o czym nie rozmawialiśmy?

P.P.: Cieszę się z przyznanego wyróżnienia, bo to nagroda nie tylko dla mnie. Traktuję ją też zespołowo, bo bez tak wspaniałych ludzi wokół przecież niewiele mógłbym zdziałać. To jest duma i radość, której wcale nie ukrywam. Podkreśla ona niekoniecznie moje zasługi, ale pracę całego zespołu w tym wyjątkowo otwartym na działania kulturalne środowisku dobczyckim. Pracujemy w dobrej atmosferze, a to pozwala mieć ochotę na nowe wyzwania. Przyjacielska atmosfera buduje morale, dlatego to priorytet dbać o komfort psychiczny w pracy. Ten tytuł to takie uwiecznienie dziesięcioletniej pracy w bibliotece, pozwala mi na trochę refleksji, buduje mnie i pozwala patrzeć dalej. Jest satysfakcja, że tak dużo dobra udało mi się zbudować wokół biblioteki przez moją ciężką pracę i kreatywność, której mam podobno duże pokłady. Cieszę się, że dobrze zadbałem o powierzone mi przed laty zadanie i że miałem tyle sił, by robić coś ponad to, co musiałem. Przyjmuję nagrodę z dumą i mówię o niej głośno, bo robię to dla całego środowiska bibliotekarskiego, które zasługuje by było o nim głośno, by bardziej doceniano ich pracę.

M.P.: Dziękuję serdecznie za rozmowę. Życzę wielu sukcesów.

Marzena Przybysz
Redakcja „Bibliotekarza”



Stron 236, cena 45,00 zł

Już w sprzedaży publikacja z serii „Biblioteki – Dzieci – Młodzież”

Magdalena Paul, Michał Zajac

Otwarci / ostrożni / niezdecydowani

opinie i postawy bibliotekarzy publicznych względem kontrowersyjnych książek dla dzieci

Autorzy skupiają się na funkcjonowaniu kontrowersyjnych książek dla dzieci w bibliotekach. Na ich pojawianiu się w bibliotekach lub znikaniu z bibliotecznych półek. W publikacji czytelnik odnajdzie odpowiedzi na pytania: dlaczego dana książka została uznana za kontrowersyjną? dlaczego podjęto wobec niej właśnie taką, a nie inną decyzję i czy była to decyzja uzasadniona? I szerzej – jaka jest i jaka powinna być rola bibliotekarza w mediowaniu dostępu czytelników do książki?

Zamówienia: Wydawnictwo Naukowe i Edukacyjne SBP (wydawnictwo.sbp.pl; sprzedaz@sbp.pl)



©Depositphotos/Pavel Losevsky

O BIBLIOTEKACH W PRASIE

Biblioteka w Parku Kulturowym

Blisko 200 tys. książek pomieścić może po rozbudowie Gminna Biblioteka Publiczna w **STĘŻYCY** w powiecie kartuskim, mieszcząca się obecnie w czworobocznym kompleksie zwanym Parkiem Kulturowym, składającym się z trzech nowych i jednego starego (dawnej szkoły) budynku. Nowa powierzchnia księżnicy to m.in. multimedialna czytelnia. W kompleksie znajduje się również sala widowiskowo-koncertowa, mogąca służyć potrzebom biblioteki i lokalnych grup, wyposażona w najnowszą technologię do projekcji filmów 3D i 5D, a pośrodku budynków powstał dziedziniec, który pełnić może różnorodne funkcje. Rozbudowa miejsca trwała siedemnaście miesięcy. W jej rezultacie powstało piękne miejsce łączące tradycję z nowoczesnością.

Inwestycja kosztowała ok. 6 mln zł.

3 marca oficjalne otwarcie nowego obiektu / D. Tryzna // *Kurier Kaszubski*. – 2022, nr 8 (22 II), s. 10 ; „Ten budynek będzie służył całemu społeczeństwu” / D. Tryzna // *Kurier Kaszubski*. – 2022, nr 10 (8 III), s. 7 ; Kilkaset osób odwiedziło nową bibliotekę / D. Tryzna // *Kurier Kaszubski*. – 2022, nr 11 (15 III), s. 7 ; „... Odwiedzający nas są zachwyceni obiektem...” / Marta Krupińska ; rozm. przepr. Dariusz Tryzna // *Kurier Kaszubski*. – 2022, nr 16 (19 IV), s. 9

Biblioteka dla uchodźców z Ukrainy

Fundacja RC z **GDAŃSKA** od wielu lat wspiera organizację pozarządowe. Po napaści Rosji na Ukrainę zaczęła pomagać uchodźcom, którzy potrzebowali także dostępu do swojej kultury, prosili o książki w języku ukraińskim. W maju w siedzibie fundacji otwarto bibliotekę ukraińską. Duża w tym zasługa Daszy Bałabaj z Fundacji RC, uciekinierki. We Lwowie Dasza zajmowała się animacją kultu-

ry, współpracowała z tamtejszymi bibliotekami. Wykorzystała swoje kontakty organizując zbiórkę książek. Książki przyjechały do Gdańska z kilku miast na Ukrainie, które znajdowały się na trasie konwoju z pomocą humanitarną organizowaną przez grupę Tczew dla Ukrainy. Ich zdobycie nie było łatwe, ponieważ od momentu rosyjskiej agresji zaczęto je masowo wykupywać. Księgozbiór ma różnorodny charakter, są pozycje zarówno dla dorosłych, jak i dla dzieci. Trwają poszukiwania książek dwujęzycznych, z których mogliby korzystać Ukraińcy przychodzący do fundacji na lekcje polskiego. Uchodźcy mogą wypożyczyć książki na zewnątrz lub też zagłębić się w lekturze w specjalnie przygotowanym do tego miejscu na drugim piętrze fundacji.

Powstała biblioteka dla uchodźców / Joanna Wiśniowska // *Gazeta Wyborcza*. – 2022, nr 114 (18 V), dod. Trójmiasto, s. 3

Gdańsk pod znakiem Huellego

Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w **GDAŃSKU** przeniosła na polski grunt akcję promującą czytelnictwo „One City, One Book”. Jest ona popularna w USA, gdzie mieszkańcy danego miasta zachęceni są do czytania w ciągu jednego roku tej samej książki i podejmowania dyskusji nad nią. W Gdańsku wybór padł na wydany w 2020 r. zbiór opowiadań Pawła Huellego pt. „Talita”. Twórczość tego cenionego pisarza ściśle wiąże się z Gdańskiem (zwłaszcza z Wrzeszczem), a także szerzej z Pomorzem. Nie inaczej jest w przypadku „Tality”. Inauguracja akcji odbyła się 11 lutego w nowo otwartej Bibliotece Ratuszowej w dzielnicy Orunia. Pisarz spotkał się z czytelnikami także 21 marca w Światowym Dniu Poezji. Ofiarował wówczas bibliotece rękopisy dwóch swoich wier-

szy. Na Facebooku powstała publiczna grupa – czytelnicy dzielą się swoimi wrażeniami z lektury. WiMBP publikuje filmiki ze znanymi osobami polecającymi „Talitę”, jako pierwszy wystąpił sam autor. Pojawiły się również plakaty, m.in. na gdańskich przystankach. Zaplanowano szereg wydarzeń plenerowych: spacer, konkursy, maraton wspólnego czytania, wystawę, piknik rodzinny... 10 września Paweł Huelle obchodzi swoje 65. urodziny, co także postanowili wykorzystać organizatorzy akcji #Gdańskczyta – Talita.

Gdańsk będzie czytał „Talitę” Pawła Huellego / Marcin Mindykowski // *Gazeta Wyborcza*. – 2022, nr 38 (16 II), dod. Trójmiasto, s. 4 ; Gdańsk czyta „Talitę” / Marcin Mindykowski // *Gazeta Wyborcza*. – 2022, nr 70 (25 III), dod. Pomorze Kultury, Sztuki i Rozrywki, s. 2

Fantastycznie w Sopocie

Biblioteka **SOPOCKA** zorganizowała w maju pierwszą edycję Festiwalu Historii Fantastycznych „Wieloświaty”. Ofertę skierowano do miłośników literatury fantastycznej i szerzej fantastyki. Na program złożyły się spotkania z autorami i wydawcami, sesje RPG, warsztaty, quizy z nagrodami... Fanów przyciągały też strefa planszówek, strefa targowa oraz konsole z gram. Sopotekę odwiedzili popularni pisarze, m.in. Paulina Hendel, Łukasz Orbitowski, Michał Gołkowski, Radek Rak, Anna Kańtoch czy Robert M. Wegner.

Wieloświaty w Sopotce / oprac. szal // *Dziennik Bałtycki*. – 2022, nr 113 (17 V), s. 2

Wzmocnić otoczenie

Zaradni (czytaj: dobrzy w pisaniu projektów) bibliotekarze z powiatu gdańskiego w ramach programu „Wzmocnij swoje otoczenie” otrzymali dofinansowanie na zakup do swoich placówek komputerów i sprzętu elektronicznego. Do Mediateki w **STRASZYNI** trafiło 20 tys. zł na zakup dwóch laptopów z oprogramowaniem, urządzenia wielofunkcyjnego oraz dysku zewnętrznego o dużej pojemności. GBP w **PSZCZÓŁKACH** wyposaży swoją salę komputerową w 10 laptopów, które oddane zostaną do użytku dzieci, młodzieży, i seniorów.

Nowy sprzęt wykorzystany zostanie w obu placówkach m.in. do prowadzenia zajęć z projektowania komputerowego, webinarów, kursów dla seniorów, warsztatów (w tym na temat tradycyjnych i odnawialnych źródeł energii).

Grantodawcą są Polskie Sieci Elektroenergetyczne S.A.

Zakupią komputery i sprzęt elektroniczny / Anna Gawrońska // *Dziennik Bałtycki*. – 2022, nr 40 (18 II), dod. Echo Pruszcza Gdańskiego s. 7

Książki na kółkach

Na ulicach **PRUSZCZA GDAŃSKIEGO** przy okazji różnych wydarzeń od maja pojawia się mobilna biblioteka. Mieści się ona w trzykołowym rowerze cargo posiadającym z przodu skrzynkę. Wykonał go Adam Wrona z Krakowa, prowadzący Manufakturę 3R.

Mobilna Biblioteka : już wkrótce rower biblioteczny wyruszy w miasto / Danuta Strzelecka // *Dziennik Bałtycki*. – 2022, nr 100 (30 IV), dod. Echo Pruszcza Gdańskiego, s. 9

Biblioteka z windą

Niejedna biblioteka dysponuje windą towarową. Urządzenie znajdujące się w Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej w **SŁUPSKU** jest jednak szczególne, pochodzi bowiem z 1936 r. Windę wyprodukowaną przez szwajcarską firmę Schindler odkryto podczas remontu budynku biblioteki zakończonego na początku tego roku. Charakterystyczny gmach – okrągłak został zbudowany w latach 30. XX w. na potrzeby urzędu pracy (niemieckiego Arbeitsamtu). Współcześnie mieści się w nim biblioteka oraz inne instytucje podległe Samorządowi Województwa Pomorskiego, który sfinansował remont.

Renowacja słupeckiego „okrągłaka” zakończona : podczas prac odkryto zabytkową windę / Magdalena Olechnowicz // *Głos Pomorza*. – 2022, nr 14 (19 I), s. 13

Umysłowy aerobik z Biblioteką

Kurs technik pamięci i koncentracji zorganizowała dla osób 60+ i młodzieży w ramach projektu „Umysłowy aerobik z Biblioteką”, dofinansowanego przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Biblioteka Miejska w **USTCE** w powiecie słupeckim. Zajęcia prowadzone były na podstawie autorskiej metody Szkoły Pamięci Wojakowskich. Obejmowały trening krótko- i długotrwałej pamięci, trening koncentracji, naukę przez skojarzenia.

Biblioteka w Ustce poprawia pamięć mieszkańców / Bogumiła Rzeczkowska // *Głos Pomorza*. – 2022, nr 87 (14 IV), s. 14

Po Stacji Kultura Biblioteka Kaszubska

Miasto RUMIA w powiecie wejherowskim zasłynęło w Polsce, a nawet poza jej granicami, z nowoczesnej biblioteki Stacja Kultura. Teraz ten sukces ma szansę powtórzyć budowana przy Placu Kaszubskim w Rumi Biblioteka Kaszubska. Zastąpi ona filię nr 2 Miejskiej Biblioteki Publicznej. Za projekt ponownie odpowiada architekt Jan Sikora. Stylistycznie wnętrze będzie nawiązywać do tradycji i kultury Kaszub. W aspekcie funkcjonalności czerpano natomiast z najlepszych światowych wzorców. Inwestycja otrzymała dofinansowanie ministerialne w wysokości niespełna 1,5 mln zł. Jak informuje kierowniczka Biblioteki Kaszubskiej Magdalena Dilling: (...) *Prowadzone będą działania mające na celu dotarcie do szerszej grupy odbiorców oraz zwiększenie liczby czytelników. Będziemy współpracować z tutejszym oddziałem Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego, Miejskim Domem Kultury, przedszkolami, szkołami. Planujemy również m.in. organizację święta Placu Kaszubskiego, promowanie kultury kaszubskiej poprzez warsztaty i naukę języka, aktywizowanie rodzin z dziećmi, zapraszanie do udziału w konkursach, spotkaniach, grach terenowych czy teatrach.*

Ruszyła budowa Biblioteki Kaszubskiej: obiekt zostanie otwarty w 2023 roku / Tomasz Smuga // *Dziennik Bałtycki*. – 2022, nr 123 (28–29 V), s. 2

Wiersze wojenne

Solidarność z Ukrainą okazywana jest na różne sposoby. Swoją rolę może odegrać tutaj poezja. Z inicjatywy marszałka województwa pomorskiego Mieczysława Struka powstał dodatek do „Gazety Wyborczej” zatytułowany „Wiersze dla Ukrainy”. Jego przygotowaniem zajęła się WiMBP w GDAŃSKU. W Wielki Piątek, 15 kwietnia, zaprezentowano czytelnikom wiersze kilkunastu ukraińskich autorów – wszystkie w oryginale i w tłumaczeniu na język polski. Pisane po 24 lutego br. utwory odnoszą się do wojennej rzeczywistości. Tydzień później, w sobotę 23 kwietnia, obchodzony był Międzynarodowy Dzień Książki i Praw Autorskich. W pobliżu biblioteki, na placu przy wejściu do Forum Gdańsk, aktorzy Teatru Wybrzeże czytali na głos ukraińską „poezję z okopów”. Czytanie przy akompaniamencie muzyki ukraińskiej połączono z mappingiem fragmentu wiersza Julii Musakowskiej na fasadzie biblioteki.

Marianna Kijanowska, której wiersz znalazł się w dodatku do „Gazety Wyborczej”, została laureatką Nagrody Literackiej Miasta Gdańska Europejski Poeta Wolności 2022. Oprócz niej wyróżniono Luljetę Lleshanaku z Albanii.

„Solidaryzujemy się z Ukrainą”: czytanie poezji w Forum Gdańsk / Anna Dobięgała // *Gazeta Wyborcza*. – 2022, nr 93 (22 IV), dod. Trójmiasto, s. 3 ; Przelomowe przemówienie Marianny Kijanowskiej: Ukrainka i Albanka Europejskimi Poetkami Wolności / Przemysław Gulda // *Gazeta Wyborcza*. – 2022, nr 136 (13 VI), dod. Trójmiasto, s. 2

Biblioteka w teatrze

W GDAŃSKIM Teatrze Szekspirowskim uroczyste obchodzone są, przypadające 23 kwietnia, urodziny Szekspira. W tym roku głównym punktem obchodów było otwarcie Biblioteki Profesora Jerzego Limona. Zmarły niedawno teatrolog zainicjował budowę teatru i był jego dyrektorem. Liczący ok. 3200 woluminów księgozbiór przekazała wdowa Justyna Marcinkiewicz-Limon.

Biblioteka mogła powstać dzięki środkom Amerykańskiego Towarzystwa Przyjaciół Fundacji Theatrum Gedanense i jego przewodniczącego Charlesa Krausego. W przestrzeni czytelnicy wkomponowane zostały historyczne belki z istniejącej w tym miejscu w XVII w. Szkoły Fechtunku.

Dla Szekspira i Profesora / Marcin Mindykowski // *Gazeta Wyborcza*. – 2022, nr 70 (25 III), dod. Pomorze Kultury, Sztuki i Rozrywki, s. 6 ; Biblioteka otwarta / (R) // *Dziennik Bałtycki*. – 2022, nr 97 (27 IV), s. 2

Dworcowa filia

W KORZYBIU w powiecie słupskim w wyremontowanym budynku dworcowym otwarto filię Biblioteki Publicznej Miasta i Gminy Kępcice. Na ten cel Gmina Kępcice pozyskała 1,3 mln zł dotacji z Narodowego Programu Rozwoju Bibliotek, pilotowanego przez MKiDN.

W nowo powstałej filii mieści się zarównoypożyczalnia, jak i czytelnia; jest też kącik zabaw dla dzieci i sala szkoleniowo-integracyjna z zapleczem kuchennym.

Dworzec w Korzybiu odzyskał blask: teraz jest tam biblioteka i pokoje gościnne / Wojciech Frelichowski // *Głos Pomorza*. – 2022, nr 13 (18 I), s. 3

Spotkania na szlaku

Akcja MBP w LĘBORKU „Biblioteka GO. Błękitny szlak” nawiązywała m.in. do miejscowych

legend. W roku szkolnym 2021/2022 dzieci z klas 1-3 w powiecie lęborskim regularnie wypożyczały książki, ubiegały się o tytuł „Złotego Czytelnika”. Nie brakowało atrakcyjnych nagród. Dodatkowo dzięki środkom otrzymanym z MKiDN w ramach programu „Partnerstwo dla książki” od kwietnia do października organizowane są spotkania z pisarzami. Autorzy książek dla dzieci odwiedzają szkoły i biblioteki uczestniczące w projekcie. Mali czytelnicy poznali już m.in. Kasię Keller, Annę Koprowską-Głowacką, Marcina Pałasa i Pana Poetę.

Czytelniczy Błękitny szlak // *Biuletyn Urzędu Miejskiego w Lęborku*. – 2022, nr 49, s. 6

Książkomaty piękne, ale drogie

Coraz więcej bibliotek w woj. pomorskim posiada książkomaty lub myśli o ich zakupie. W końcu ub.r. cztery takie urządzenia stanęły przy wybranych filiach WiMBP w **GDAŃSKU**. Zwracają one uwagę swoim nieszablonowym wyglądem, czerwono-fioletową kolorystyką. Nawiązano także do panoramy Gdańska. Oprawę wizualną przygotowaną przez TOFU Studio, a konkretnie ilustracje Pauliny Kozickiej, doceniło jury 63. Illustration Annual, konkursu amerykańskiego profesjonalnego czasopisma Communication Arts. Gdańskie książkomaty znalazły się w grupie 147 najlepszych prac z całego świata. Były jednym z 14 projektów wyróżnionych w kategorii projektowania dla instytucji publicznych.

Z książkomatów chcieliby też korzystać czytelnicy MBP w **MALBORKU**. Na przeszkodzie stoi jednak na razie brak środków finansowych. Jedno urządzenie kosztuje ok. 130 tys. zł. Do tego dochodzą inne koszty. W Gdańsku pieniądze na ten cel przekazały samorządy wojewódzki i miejski.

Przy gdańskich bibliotekach pojawiły się cztery książkomaty // *Dziennik Pomorza*. – 2021, nr 52 (29 XII), s. 8; Prestiżowa nagroda dla gdańskich książkomatów // *Dziennik Bałtycki*. – 2022, nr 35 (12–13 II), s. 4; Książkomat jest dobry, ale drogi / (AMS) // *Dziennik Bałtycki*. – 2022, nr 40 (18 II), dod. *Dziennik Malborski*, s. 8; Na razie bez książkomatów / Adam Ilarz // *Gazeta Malborska*. – 2022, nr 9 (2 III), s. 6

Ratusz, policja, biblioteka

Zakończył się remont zabytkowego budynku z 1867 r. w centrum **gdańskiej** dzielnicy **ORUNIA**. Obiekt przed wojną był siedzibą lokalnego magistratu, później mieścił się tam komisariat milicji / policji. Od 2010 r. stał niezagospodarowany. Na

początku lutego zaczął służyć mieszkańcom. Dolną kondygnację zajęły Rada Dzielnicy oraz Gdańska Fundacja Innowacji Społecznej. Piętro i poddasze zostały zaadaptowane na bibliotekę. Biblioteka Ratuszowa o powierzchni blisko 340 m² zastąpiła dwie mniejsze filie WiMBP w Gdańsku. Stworzono miejsce przyjazne dorosłym, seniorom, dzieciom i młodzieży. Rozwijana jest bogata działalność kulturalna. Otwarcie biblioteki towarzyszyła premiera dostępnej na smartfony gry rodzinno-przestrzennej „Spotkanie w bibliotece” – z nagrodami.

Otwarcie Ratusza Oruńskiego : z kulturą bliżej mieszkańców / oprac. (szal) // *Dziennik Bałtycki*. – 2022, nr 29 (5-6 II), s. 5; Zaprojektowane na nowo wnętrza Ratusza Oruńskiego witają mieszkańców / Maja Czech // *Dziennik Bałtycki*. – 2022, nr 30 (7 II), s. 4

(Nie)zwykle kobiety

Jesienią dużo będzie się działo w MBP w **SŁUPSKU**. A to za sprawą m.in. projektu „(Nie)zwykle kobiety”, na który pozyskano dofinansowanie z programu „Promocja czytelnictwa” MKiDN.

Partnerami w realizacji projektu będą Stowarzyszenie Rozwoju „Inspiracje”, Państwowa Szkoła Muzyczna I i II stopnia oraz Liceum Sztuk Plastycznych im. S.I. Witkiewicza.

Grant na projekt „(Nie)zwykle kobiety” / (MARA) // *Głos Pomorza*. – 2022, nr 42 (21 II), s. 5

Przyjedzie bibliobus

Na terenie gminy **KOBYLNICZA** w powiecie słupskim w ostatnim kwartale tego roku pojawi się bibliobus z książkami, w tym wieloma nowościami.

Przedsięwzięcie realizowane będzie w ramach projektu „Kobylnicka biblioteka wiedzy, integracji i rozwoju”. Jego adresatami są również osoby z dysfunkcjami wzroku, dla których w filii kobylnickiej biblioteki w Sycewicach utworzona zostanie Pracownia Wielojęzyczności.

Książka przyjedzie do czytelnika! / Wojciech Nowak // *Głos Pomorza*. – 2022, nr 10 (14 I), dod. *Głos Słupska*, s. 1

Wybór:

IWONA JOĆ-ADAMKOWICZ

GRZEGORZ GRZENKOWICZ

WiMBP im. Josepha Conrada Korzeniowskiego w Gdańsku

KSIĄŻKA

Stan umysłu

Najgruntowniej oświecony profesor potrzebuje niemałej wiedzy od książki.
Hugo Kołłątaj

W dniach 9-10 czerwca 2022 r. odbyło się VI Nowe Ogólnopolskie Forum Bibliotek Pedagogicznych. Temat tegorocznej konferencji brzmiał *Książka. Stan umysłu*. Organizatorem wydarzenia zrealizowanego stacjonarnie była Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka im. Hugona Kołłątaja (PBW) w Krakowie. Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich objęło wydarzenie patronatem honorowym.

Pomysłodawczynią Konferencji z cyklu Forum, organizowanych od roku 2013, jest dr Agnieszka Fluda-Krokos dyrektor Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie, przewodnicząca Rady Naukowej PBW. W latach 2013-2015 Forum realizowano we współpracy z krakowskim Uniwersytetem Pedagogicznym. Od 2016 r. Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Krakowie samodzielnie organizuje Nowe Ogólnopolskie Forum Bibliotek Pedagogicznych.

Patronem Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Krakowie od 50 lat jest Hugo Kołłątaj. W stulecie istnienia placówki przypadające na rok bieżący uczestników konferencji witał „patron” Hugo Kołłątaj.

Tegorocznym akcentem nawiązującym do symboli Krakowa była mała Krakowianka, która częstowała wszystkich obwarzankami.

Gości konferencji powitała Anna Piotrowska, dyrektor PBW w Krakowie, przewodnicząca komitetu organizacyjnego Forum.

Obrady zainaugurowała Marta Malec-Lech, członek Zarządu Województwa Małopolskiego. Pani Marszałek doceniła rolę bibliotek pedagogicznych w krzewieniu kultury czytelnictwa wszystkich pokoleń. Podziękowała za aktywną działalność i przyjazną postawę wobec czytelników w trud-

nych sytuacjach, takich jak pandemia czy wojna w Ukrainie.

W Forum uczestniczyli pracownicy naukowcy, dyrektorzy i wicedyrektorzy bibliotek pedagogicznych, przedstawiciele placówek edukacyjnych i kulturalnych, nauczyciele, bibliotekarze, autorzy, księgarze, osoby zainteresowane szeroko rozumianą tematyką książki.

Pierwszy dzień konferencji składał się z trzech sesji. Pierwszą poprowadził dr hab. prof. UJ Remigiusz Sapa, dyrektor Biblioteki Jagiellońskiej, członek Rady Naukowej PBW w Krakowie.

Wykład otwierający Forum wygłosił dr prof. UŚ Marek Kaczmazyk. Prelegent dowiódł, że język to „wynałazek” ewolucyjny ludzi, a jego podłoże jest starsze niż kultura. Przybliżył zebrany fakty dotyczące pracy mózgu oraz mechanizm neuronów lustrzanych. Podkreślił, że opowieści i czytanie zmieniają nasz mózg tak samo, jak przeżywanie doświadczenia. Wykład pozwolił uczestnikom szerzej spojrzeć na język i na literaturę, jako na rozszerzenie naszych zdolności przystosowawczych.

Drugi referat wygłosiła dr Agnieszka Fluda-Krokos, dyrektor Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie, przewodnicząca Rady Naukowej PBW w Krakowie. Pani doktor przedstawiła wyniki ze wstępnych badań dotyczących działalności wydawniczej bibliotek pedagogicznych. Do analizy wykorzystwała bazę Biblioteki Narodowej, dane statystyczne oraz informacje ze stron WWW poszczególnych placówek. Uczestnicy przekonali się, że warto promować ten rodzaj działalności w internecie, nie tylko na stronach internetowych, ale też w miarę możliwości tworzyć publikacje dostępne cyfrowo. W celu dokonania ostatecznego podsu-

mowania prelegentka skieruje dodatkowe zapytania bezpośrednio do bibliotek pedagogicznych.

Trzecie wystąpienie przygotowała dr hab. prof. UJ Magdalena Wójcik, dyrektor Instytutu Studiów Informacyjnych Uniwersytetu Jagiellońskiego, członek Rady Naukowej PBW w Krakowie. Pani profesor omówiła niestandardowe formy publikacji, takie jak: książka konwergencyjna, książka haptyczna, step-in-book i lapbook. Celem podjętych przez prelegentkę badań było określenie potencjału wykorzystania alternatywnych form książkowych, wspierających procesy poznawcze użytkowników bibliotek, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci oraz osób o specjalnych potrzebach. Pani profesor dokonała przeglądu inicjatyw prowadzonych przez biblioteki, związanych z wykorzystaniem nietypowych form książki w procesach edukacyjnych.

Drugą sesję, moderowaną przez dr hab. prof. UJ Magdalenę Wójcik, rozpoczęła dr Magdalena Kozak, zastępca dyrektora Instytutu Filozofii Akademii Ignatianum w Krakowie. Prelegentka dowiodła, że wymiana listów może stanowić wyjątkową formę zapisu słowa. Dokonała szczegółowej analizy zapisu myśli, uczuć i stanów wewnętrznych dwójki wybitnych intelektualistów niemieckich XX w. Hannah Arendt i Martina Heideggera. Prelegentka przekonywała, że zapis korespondencji najwybitniejszych umysłów może dostarczyć czytelnikowi – współczesnemu człowiekowi – materiał do refleksji na temat tego, przed czym się bronić, komu i czemu – jakim ideom nie ulegać.

Kolejny referat wygłosiła dr Dagmara Kawoń-Noga reprezentująca Wyższą Szkołę Bankową we Wrocławiu, Wydział Ekonomiczny w Opolu oraz Regionalny Zespół Placówek Wsparcia Edukacji w Opolu. Wystąpienie stanowiło osobistą relację pani doktor z procesu projektowania i prowadzenia zajęć ze studentami z przedmiotu Biblioterapia, na kierunku Pedagogika. Prelegentka omówiła trudności występujące w procesie nauczania – uczenia się biblioterapii – z perspektywy nauczyciela akademickiego oraz wyniki własnych obserwacji. Przekazała uczestnikom praktyczne wskazówki zarówno dla osób odpowiedzialnych za przygotowywanie nowych kadr biblioterapeutów, jak i dla samych przygotowujących się do stosowania biblioterapii w środowiskach oświatowych.

Trzecie wystąpienie przygotowała dr Klaudyna Bociek z Warmińsko-Mazurskiej Biblioteki Pedagogicznej w Olsztynie. Prelegentka omówiła różne formy pracy z użytkownikami, ze szczególnym uwzględnieniem grupy, jaką stanowią studenci –

przyszli nauczyciele. Jest to zarówno tradycyjna pomoc biblioteczna, ale także nowatorskie działania, wykorzystujące kompetencje i kreatywność pracowników oraz potrzeby użytkowników, m.in. filmowa promocja czytelnictwa, pomoc metodologiczna, współpraca z uczelniami.

Następnie głos zabrała Wiesława Jędrzejczyk, redaktor naczelna Wydawnictwa Literatura, które było partnerem konferencji. Prelegentka zaprezentowała nowości stanowiące odpowiedź na współczesne wyzwania, takie jak edukacja ekologiczna, czy problemy świata w obliczu wojny, jak na przykład integracja uczniów polskich z ukraińskimi. Omówiła zapowiedzi wydawnicze oraz zachęciła do korzystania z bazy bezpłatnych scenariuszy zajęć, dostępnych na stronie wydawnictwa.

Drugą część obrad zamknął komunikat Sylwii Czacharowskiej, dyrektor Warmińsko-Mazurskiej Biblioteki Pedagogicznej w Olsztynie, przewodniczącej Konferencji Dyrektorów Bibliotek Pedagogicznych. Wystąpienie było podsumowaniem dotychczasowej działalności konferencji.

Trzecią sesję moderowała dr Agnieszka Fluda-Krokos.

Ostatnia część obrad zaczęła się od przedstawienia oferty partnera Forum – Antykwariatu i Księgarni (AiK) Tezeusz. Bartosz Wachulec omówił kwestie związane z rolą największej firmy antykwarycznej w kraju, w kontekście zwiększenia zainteresowania czytelnictwem w Polsce. Przedstawił w jaki sposób AiK Tezeusz oddziałuje na rynek książki używanej oraz zaproponował uczestnikom możliwość współpracy.

Drugie wystąpienie dr Jolanty Betkowskiej z Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Słupsku dotyczyło udowodnienia postawionej tezy, że książka jest nierozzerwalnie związana z bibliotekarzem. Prelegentka argumentowała, jakiego znaczenia nabierają publikacje dla bibliotekarza, zarówno w życiu zawodowym, jak i prywatnym. Poddała refleksji kwestie dotyczące tego, czy po zamknięciu drzwi księżnicy pracownik przestaje być bibliotekarzem, kim staje się w zaciszu domowym, wśród prywatnych zbiorów.

Ostatni referat przedstawiła Maja Wilczewska, reprezentująca Bibliotekę Pedagogiczną wchodzącą w strukturę Wojewódzkiego Ośrodka Metodycznego w Gorzowie Wielkopolskim. Omówiła nowatorski program, który zrealizowała w dwunastu klasach „0” w 2019 r. Celem przedsięwzięcia było zachęcenie dzieci do ekspresji kulturalnej, poprzez prezentację książek oryginalnych pod względem

edytorskim: interaktywnych, kart narracyjnych do teatru kamishibai, obrazkowych. Zrealizowane przez autorkę warsztaty zaznajomiły dzieci z publikacjami oraz wzmocniły je emocjonalnie przygotowując do rozpoczęcia edukacji szkolnej.

W godzinach wieczornych uczestnicy Forum zostali zaproszeni do biblioteki na kolację integracyjną, poprzedzoną koncertem muzyki klasycznej, w wykonaniu artystów opery krakowskiej.

Drugi dzień obrad podzielony został na dwie sesje. Pierwszą moderowała dr hab. prof. UJ Maria Nowina-Konopka, reprezentująca Instytut Dziennikarstwa, Mediów i Komunikacji Społecznej Uniwersytetu Jagiellońskiego, członek Rady Naukowej PBW w Krakowie.

Reprezentujące Bibliotekę Pedagogiczną w Tarnowie Beata Kania i Lidia Marzec przedstawiły projekt „Najmłodszy Małopolanie lubią czytanie”, którego najważniejszym elementem jest publikacja *Bliżej książki, bliżej siebie*, opracowana z myślą o zachęcaniu dorosłych do głośnego czytania dzieciom od najmłodszych lat. Prelegentki omówiły zaangażowanie autorów literatury dziecięcej oraz specjalistów z dziedziny dydaktyki, psychologii, pedagogiki, neurodydaktyki, biblioterapii, bibliotekoznawstwa i nowoczesnych mediów w tworzeniu książki.

Kolejny referat autorstwa Aldony Zimnej z Publicznej Biblioteki Pedagogicznej Książnicy Pedagogicznej w Kaliszu prezentował zagadnienia dotyczące promowania czytelnictwa za pomocą różnorodnych działań bibliotecznych. Omówiono wybrane inicjatywy podejmowane z myślą o czytelnikach wykorzystujące bogate zasoby Biblioteki oraz zaangażowanie pracowników.

Trzeci referat Róży Pomiecińskiej z Publicznej Biblioteki Pedagogicznej Książnicy Pedagogicznej w Kaliszu nawiązywał do wykorzystania nowoczesnych technologii na rzecz promocji czytelnictwa. Prelegentka omówiła przykładowe działania z zastosowaniem narzędzi TIK w codziennej pracy nauczyciela bibliotekarza. Autorka zaprezentowała m.in. quizy, blogi i cyfrowe escape roomy oraz wydawnictwa prezentujące działania pracowników Książnicy.

Na zakończenie sesji Agnieszka Pietryka i Magdalena Brewczyńska z Ośrodka Rozwoju Edukacji (ORE) w Warszawie zaprosiły uczestników do udziału w projektach przygotowywanych przez ORE, związanych z podnoszeniem jakości edukacji m.in. w obszarze kształcenia ogólnego, wychowania, edukacji włączającej.

Drugą i zarazem ostatnią sesję konferencji moderowała dr Dagmara Kawoń-Noga. Obrady otworzył wykład dr Doroty Bełkiewicz, reprezentującej Akademię Ignatianum w Krakowie. Pani doktor omówiła kwestie integracji społecznej jako wyzwania dla środowiska oświatowego. Podając przykłady podejmowanych działań przybliżyła kwestię inkluzji społecznej, która może być realizowana poprzez zajęcia integrujące, organizowane w oparciu o książkę – nośniki uniwersalnych wartości, wspólne dla wszystkich osób uczestniczących. Prelegentka przekonywała, że twórcze działania w oparciu o wybraną literaturę sprzyjają synergii i wielowymiarowemu rozwojowi.

Kolejny wykład prezentowała Joanna Baran z Regionalnego Zespołu Placówek Wsparcia Edukacji Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Opolu Filii w Kluczborku. Prelegentka omówiła szerokie spektrum oddziaływań terapeutycznych w odniesieniu do literatury i jej potencjału w tym procesie. Ponadto zwróciła uwagę na istotę rozwoju osobistego i zawodowego nauczyciela bibliotekarza oraz wykorzystanie książki jako czynnika służącego wzmocnianiu dobrostanu psychicznego człowieka.

Forum zamknął wykład Katarzyny Majchrzak z Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Warszawie. Autorka przedstawiła doświadczenia biblioteki w zakresie digitalizacji zbiorów. Zaprezentowała wybrane obiekty i kolekcje dostępne w bibliotece cyfrowej POLONA.

Na zakończenie konferencji dyrektor Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Krakowie Anna Piotrowska podziękowała wszystkim za udział i zaprosiła uczestników za rok. Podczas tegorocznego Forum poruszone zostały zagadnienia dotyczące roli i funkcji książki w życiu współczesnego człowieka, praktycznych aspektów pracy z użytkownikami, wnioski z badań. Podsumowując dwudniowe obrady można stwierdzić, że biblioteki pedagogiczne podejmują liczne działania uwzględniające potrzeby odbiorców, wykorzystując nowoczesne rozwiązania do promocji zbiorów, propagując uniwersalne wartości. Jako instytucje edukacyjne realizują projekty wpływające na rozwój kultury czytelniczej społeczeństwa, promując wartość literatury na każdym etapie życia człowieka.

MARTA TRUSZCZYŃSKA,
ANNA WALSKA-GOŁOWSKA
Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka
im. H. Kołłątaja w Krakowie

PRAWO BIBLIOTECZNE

BIBLIOTEKI A JEDNOLITY RYNEK CYFROWY



Jednym z aspektów własności intelektualnej, który wykazuje potrzebę zmian legislacyjnych, dostosowujących obowiązujące przepisy do nowych uwarunkowań eksploatacyjnych, jest korzystanie z utworów i przedmiotów praw pokrewnych z wykorzystaniem nośników i technik elektronicznych, w tym sieci internetu.

Efektem inicjatyw nowelizacyjnych w tym zakresie jest Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/790 z dnia 17 kwietnia 2019 r. w sprawie prawa autorskiego i praw pokrewnych na jednolitym rynku cyfrowym oraz zmiany dyrektywy 96/9/WE i 2001/29/WE, zwana dalej „dyrektywą”. Dyrektywa nie została jeszcze implementowana w polskich przepisach (w ustawie o prawie autorskim i prawach pokrewnych, zwanej dalej „ustawą autorską”), ale ze względu na zawarte w niej zasady, wspólne dla wszystkich państw unijnych, istotnym jest znajomość jej postanowień, ustalających aktualne standardy ochronne w przedmiotowym obszarze regulacyjnym.

PODMIOTOWA KATEGORYZACJA BIBLIOTEK

W pierwszej kolejności należy zauważyć, że na potrzeby dyrektywy biblioteki zostały zaliczone do zdefiniowanych w niej kategorii podmiotowych, czyli przede wszystkim do instytucji dziedzictwa kulturowego, ale także do organizacji badawczych.

W myśl art. 2 pkt 3 dyrektywy, instytucja dziedzictwa kulturowego oznacza ogólnodostępną bibliotekę lub muzeum, archiwum lub instytucję dziedzictwa filmowego lub instytucję dziedzictwa dźwiękowego. W pkt 13 preambuły dyrektywy doprecyzowano, że ogólnodostępne biblioteki i muzea stanowią tego rodzaju instytucje niezależnie od rodzaju utworów lub innych przedmiotów objętych

ochroną znajdujących się w ich stałych zbiorach, poza tym zaś wskazano, że instytucje takie powinny również obejmować, m.in. biblioteki narodowe i archiwa narodowe, a także archiwa i ogólnodostępne biblioteki placówek edukacyjnych, organizacji badawczych i organizacji nadawczych sektora publicznego.

Ogólnodostępnymi bibliotekami w tym rozumieniu, a zatem instytucjami dziedzictwa kulturowego, są w pierwszej kolejności biblioteki publiczne, ale także m.in. ogólnodostępne biblioteki działające w ramach uczelni, mieszczących się w zakresie pojęciowym organizacji badawczych. Art. 2 pkt 1 dyrektywy definiuje organizację badawczą jako uczelnię, łącznie z należącymi do niej bibliotekami, instytut badawczy lub inny podmiot, których głównym celem jest prowadzenie badań naukowych lub działalności edukacyjnej obejmującej także prowadzenie badań naukowych:

a) w sposób nienastawiony na zysk lub poprzez ponowne inwestowanie całości zysków w swoje badania naukowe; lub

b) zgodnie z uznaną przez dane państwo członkowskie misją realizowania interesu publicznego; w taki sposób, że z dostępu do wyników takich badań naukowych nie może korzystać na preferencyjnych warunkach przedsiębiorstwo mające decydujący wpływ na taką organizację.

W związku z powyższym, w przypadku, gdy w dyrektywie jest mowa o instytucji dziedzictwa kulturowego lub o organizacji badawczej, postano-

wienia te należy uznać za istotne m.in. dla bibliotek, objętych zakresem tych kategorii pojęciowych.

Poza tym aspekt biblioteczny został w dyrektywie uwzględniony w ramach regulacji korzystania z utworów i innych przedmiotów objętych ochroną w cyfrowej i transgranicznej działalności dydaktycznej wyłącznie w celu zilustrowania w ramach nauczania (por. art. 5 dyrektywy). Punkt 22 preambuły dyrektywy doprecyzowuje m.in., że korzystanie takie powinno odbywać się jedynie w kontekście działań w zakresie nauczania i uczenia się przeprowadzanych na odpowiedzialność placówek edukacyjnych, w tym podczas egzaminów lub nauczania poza pomieszczeniami placówek edukacyjnych, np. w muzeum, bibliotece czy innej instytucji dziedzictwa kulturowego, i powinno ograniczać się do tego, co jest konieczne do celów takich działań.

ZAKRESY DOZWOLONEGO UŻYTKU CYFROWEGO

Analiza przepisów ustawy autorskiej prowadzi do wniosku, że ustawa ta przewiduje niewiele przypadków dozwolonego użytku w zakresie internetowego korzystania z chronionych dóbr. Ograniczony wymiar mają także uregulowane ustawowo w ramach tego użytku wyjątki, uwzględniające różne techniki cyfrowe. Na przykład art. 28 ust. 1 pkt 3 ustawy autorskiej dopuszcza udostępnianie przez m.in. biblioteki zbiorów dla celów badawczych lub poznawczych za pośrednictwem końcówek systemu informatycznego (terminali) znajdujących się na ich terenie.

Dyrektywa przewiduje zwiększenie możliwości w tym obszarze. Zgodnie z pkt 6 preambuły dyrektywy, celem wyjątków i ograniczeń w niej przewidzianych jest osiągnięcie sprawiedliwej równowagi między prawami i interesami twórców i innych podmiotów uprawnionych, z jednej strony, a prawami i interesami użytkowników, z drugiej strony.

Z punktu widzenia bibliotek na uwagę zasługuje w pierwszej kolejności wyjątek określony w art. 6 dyrektywy, poświęconym zachowaniu dziedzictwa kulturowego. Artykuł ten stanowi, że państwa członkowskie wprowadzają przepisy przewidujące wyjątek od praw przewidzianych w art. 5 lit. a) oraz art. 7 ust. 1 dyrektywy 96/9/WE, art. 2 dyrektywy 2001/29/WE, art. 4 ust. 1 lit. a) dyrektywy 2009/24/WE i art. 15 ust. 1 niniejszej dyrektywy w celu zezwolenia instytucjom dziedzictwa kulturowego na wykonywanie kopii wszelkich utworów lub innych

przedmiotów objętych ochroną, które znajdują się na stałe w ich zbiorach, niezależnie od formatu lub nośnika, do celów zachowania takich utworów lub innych przedmiotów objętych ochroną i w zakresie potrzebnym do tego zachowania.

Z regulacją tą związane są zmiany powyższych dyrektyw, przewidziane w art. 24 dyrektywy, w tym zmiana art. 5 ust. 2 lit. c) dyrektywy 2001/29/WE, czyli dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym (Dz.U. L 167 z 22.06.2001, s. 10). Literze tej nadane zostało następujące, zmienione brzmienie: „w odniesieniu do szczególnych czynności zwielokrotniania dokonywanych przez ogólnodostępne biblioteki, instytucje edukacyjne lub muzea, lub przez archiwa, których celem nie jest osiągnięcie bezpośredniej lub pośredniej korzyści majątkowej lub handlowej, z zastrzeżeniem wyjątków lub ograniczeń przewidzianych w dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/790”.

Zmiana w tym zakresie polega na dodaniu w powyższej literze zastrzeżenia, dotyczącego wyjątków lub ograniczeń, określonych w dyrektywie z 2019 r., w tym w powołanym wyżej jej art. 6. Przepis ten dla bibliotek jako instytucji dziedzictwa kulturowego jest dlatego ważny, że stanowi on dodatkowe umocowanie dla digitalizacji zbiorów bibliotecznych w celu ich zachowania. Co prawda już w obecnym stanie prawnym art. 28 ust. 1 ustawy autorskiej dopuszcza zwielokrotnianie przez biblioteki utworów znajdujących się we własnych zbiorach m.in. w celu ich zachowania, jednakże jest to postanowienie bardzo ogólne, nie wskazujące wyraźnie kontekstu cyfrowego, podczas gdy w art. 6 dyrektywy mowa jest w tym aspekcie o wykonywaniu kopii wszelkich utworów lub innych przedmiotów objętych ochroną, niezależnie od formatu lub nośnika.

Cyfrowy kontekst przedmiotowego wyjątku został wyraźnie wskazany w pkt 25 preambuły dyrektywy, w ramach którego stwierdzono, że technologie cyfrowe oferują nowe sposoby zachowania dziedzictwa znajdującego się w zbiorach instytucji dziedzictwa kulturowego, stawiają jednak również nowe wyzwania. W związku z tymi nowymi wyzwaniami, aby umożliwić takie czynności zachowywania przez te instytucje, konieczne jest dostosowanie istniejących ram prawnych poprzez wprowadzenie obowiązkowego wyjątku od prawa do zwielokrotniania.

Co więcej, „instytucje dziedzictwa kulturowego nie zawsze same dysponują środkami technicznymi lub wiedzą fachową do podejmowania czynności wymaganych do zachowywania zbiorów, zwłaszcza w środowisku cyfrowym, i mogą w związku z tym korzystać z pomocy innych instytucji kulturalnych lub innych stron trzecich” (por. pkt 28 preambuły dyrektywy). Jeśli zatem biblioteka sama nie dysponuje odpowiednimi możliwościami technicznymi dla potrzeb cyfrowego zwielokrotniania własnych zbiorów, dyrektywa dopuszcza posiłkowanie się przez bibliotekę wsparciem innych podmiotów w tym zakresie.

Poza powyższym wyjątkiem, dotyczącym zwielokrotniania zbiorów, dyrektywa przewiduje także inne ułatwienia eksploatacji dóbr chronionych, w tym korzystanie z utworów niedostępnych w obrocie handlowym oraz eksplorację tekstów i danych.

KORZYSTANIE Z DÓBR NIEDOSTĘPNYCH W OBROCIE

Jeżeli chodzi o formułę korzystania z utworów niedostępnych w obrocie handlowym, to ustawa autorska zawiera regulację w tym zakresie w Oddziale 6 Rozdziału 3, wskazując wśród podmiotów uprawnionych do takiego korzystania m.in. instytucje kultury, czyli też będące takimi instytucjami biblioteki publiczne.

W obecnych uwarunkowaniach powyższe unormowanie nie znajduje jednak praktycznego zastosowania, ze względu na wątpliwości wynikające z orzecznictwa unijnego, dotyczące zastosowanego w polskiej ustawie rozwiązania, analogicznego do obowiązującego w prawie francuskim, które spotkało się z zastrzeżeniami judykatury.

Problem ten przestanie istnieć po dostosowaniu krajowej regulacji do modelowej formuły, zawartej w dyrektywie (w jej art. 8 i nast.). Art. 8 ust. 1 dyrektywy stanowi, że państwa członkowskie wprowadzają przepisy przewidujące, że organizacja zbiorowego zarządzania – zgodnie z udzielonymi jej przez podmioty uprawnione upoważnieniami – może udzielać instytucji dziedzictwa kulturowego niewyłącznej licencji do celów niekomercyjnych w celu zwielokrotniania, rozpowszechniania, publicznego udostępniania lub podawania do publicznej wiadomości niedostępnych w obrocie handlowym utworów lub innych przedmiotów objętych ochroną znajdujących się na stałe w zbiorach danej instytucji, niezależnie od tego,

czy wszystkie podmioty uprawnione, których dotyczy licencja, udzieliły upoważnienia organizacji zbiorowego zarządzania, pod warunkiem że:

a) organizacja zbiorowego zarządzania jest, ze względu na udzielone jej upoważnienia, w wystarczającym stopniu reprezentatywna w odniesieniu do podmiotów uprawnionych w przypadku odpowiedniego rodzaju utworów lub innych przedmiotów objętych ochroną oraz w odniesieniu do praw, które są przedmiotem licencji; oraz

b) wszystkie podmioty uprawnione są równo traktowane w odniesieniu do warunków licencji.

EKSPLORACJA TEKSTÓW I DANYCH

Nowość w systemie prawa własności intelektualnej stanowi eksploracja tekstów i danych, zdefiniowana w art. 2 pkt 2 dyrektywy jako zautomatyzowana technika analityczna służąca do analizowania tekstów i danych w postaci cyfrowej w celu wygenerowania informacji, obejmujących m.in. wzorce, tendencje i korelacje.

Zasady tej eksploracji unormowane zostały w art. 3 i 4 dyrektywy. Istotę i uzasadnienie regulacji w tym przedmiocie wyjaśnia pkt 8 preambuły dyrektywy, w którym stwierdzono m.in., że „nowe technologie umożliwiają automatyczną matematyczną analizę informacji w postaci cyfrowej, takich jak teksty, dźwięki, obrazy lub dane, powszechnie określaną jako eksploracja tekstów i danych. Eksploracja tekstów i danych umożliwia przetwarzanie dużych ilości informacji w celu uzyskania nowej wiedzy i odkrycia nowych tendencji. Techniki eksploracji tekstów i danych są powszechne w całej gospodarce cyfrowej, powszechnie uważa się jednak, że eksploracja tekstów i danych może przynieść szczególne korzyści naukowcom, a tym samym wspierać innowacje. Technologie takie przynoszą korzyści uczelniom i innym organizacjom badawczym, a także instytucjom dziedzictwa kulturowego, ponieważ również one mogą prowadzić badania w ramach swojej głównej działalności”.

Z uwagi na to, że eksploatacja tekstów i danych została odniesiona zarówno do organizacji badawczych, jak również do instytucji dziedzictwa kulturowego, eksploracja ta może dotyczyć także bibliotek – w zakresie, w jakim biblioteki mogą zostać zakwalifikowane do tego rodzaju podmiotów.

RAFAŁ GOLAT
Radca prawny w Warszawie

Jadwiga Ceglarek



10.11.1925 – 13.03.1967

W marcu 2022 r. minęło 55 lat od śmierci Jadwigi Ceglarek, zasłużonej bibliotekarki, pierwszej kierowniczki i współtwórczyni Biblioteki Wyższej Szkoły Wychowania Fizycznego we Wrocławiu.

Jadwiga Pyptiuk urodziła się 10 listopada 1925 r. w Przemyślu. Ojciec Władysław był urzędnikiem intendentury wojskowej w stopniu porucznika, a mama – prowadziła kiosk prasowy.

Naukę rozpoczęła w 1932 r. w Państwowej Szkole Powszechnej im św. Jadwigi w Łańcucie. Następnie uczęszczała do Państwowego Gimnazjum im. H. Sienkiewicza. Do 1939 r. ukończyła dwie klasy gimnazjalne. Niestety edukację przerwała II wojna światowa. Naukę kontynuowała dopiero w latach 1944-1946. Ukończyła gimnazjum i zdała maturę.

W październiku 1946 r. rozpoczęła studia polonistyczne na Uniwersytecie Wrocławskim, Jednak z powodów rodzinnych dwukrotnie je przerywała. Stopień magistra filologii polskiej uzyskała w 1951 r.

W okresie od 1 września 1949 r. do 31 sierpnia 1950 r. pracowała w Liceum Administracyjno-Handlowym w Szczecinie jako nauczyciel języka polskiego. Równocześnie prowadziła licealną bibliotekę. W 1951 r. podjęła z mężem Mieczysławem Ceglarkiem decyzję o powrocie do Wrocławia. Od 1 lutego 1952 r. do 31 sierpnia 1955 r. Jadwiga Ceglarek była zatrudniona w Państwowym Liceum Wychowania Przedszkolnego we Wrocławiu.

Oprócz nauczania języka polskiego prowadziła szkolną bibliotekę.

W listopadzie 1955 r. objęła stanowisko kierownika Biblioteki Wyższej Szkoły Wychowania Fizycznego we Wrocławiu. Wspólnie z Kamilą Czabańską stworzyła bibliotekę praktycznie od podstaw. Zadanie było trudne ponieważ siedziba biblioteki przy ul. Witelona 25 była bardzo skromna a zbiory pochodziły głównie z darów. Mimo początkowych problemów zorganizowała bibliotekę naukową ze sprawnie działającymi agendami. Czytelnikom udostępniony został bogaty fachowy księgozbiór. W styczniu 1965 r. została mianowana adiunktem bibliotecznym. Od września 1965 r. była członkiem Zespołu Dydaktycznego Wyższej Szkoły Wychowania Fizycznego we Wrocławiu. Zmarła niespodziewanie 13 marca 1967 r. Została pochowana na cmentarzu parafii św. Wawrzyńca przy ul. Bujwida we Wrocławiu.

EMILIA CZERNIEJEWSKA

MAREK DUBIŃSKI

■ OTWARCI / OSTROŻNI / NIEZDECYDOWANI... – SPOTKANIE AUTORSKIE ONLINE

24 czerwca br. SBP zorganizowało spotkanie autorskie online dotyczące książki *Otwarci / ostrożni / niezdecydowani. Opinie i postawy bibliotekarzy publicznych względem kontrowersyjnych książek dla dzieci*, wydanej przez Wydawnictwo Naukowe i Edukacyjne SBP. Spotkanie na platformie Zoom z autorami publikacji dr Magdaleną Paul oraz dr Michałem Zającem poprowadził reporter i blogger książkowy Rafał Hetman. Nagranie spotkania jest dostępne na kanale YouTube SBP a na blogu WNIe SBP można przeczytać zapis rozmowy.

■ ANALIZA FUNKCJONOWANIA BIBLIOTEK – NARZĘDZIA, KTÓRE UŁATWIĄ CI PRACĘ

27 czerwca br. SBP zorganizowało bezpłatne webinarium „Analiza Funkcjonowania Bibliotek – narzędzia, które ułatwią Ci pracę”, w którym wzięło udział 240 bibliotekarzy. Spotkanie na platformie Zoom poprowadziły Edyta Strzelczyk z Biblioteki Głównej Politechniki Warszawskiej oraz Magdarena Mrugowska z Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Bydgoszczy. Celem webinarium była prezentacja narzędzi, które umożliwiają bibliotekom publicznym samodzielną analizę oraz interpretację wskaźników funkcjonalności wyznaczonych na podstawie gromadzonych corocznie danych statystycznych. Więcej informacji na stronie projektu AFB (<https://afb.sbp.pl/>).

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.



■ ZWIEDZANIE CZYTELŃ BIBLIOTEKI NARODOWEJ

W czerwcu i lipcu Zarząd Koła SBP przy BN zorganizował zwiedzanie nowych, przebudowanych i zmodernizowanych czytelni oraz przestrzeni bibliotecznych Biblioteki Narodowej, które w tym roku zostały udostępnione czytelnikom. Uczestnicy mogli także obejrzeć wystawę „Konopnicka” dostępną dla zwiedzających w godzinach otwarcia

czytelni (kurator Anna Romaniuk). W spotkaniach ogółem wzięło udział ponad 100 osób.

■ PATRONAT MEDIALNY SBP – BIBLIOTEKA RODZIN – KONKURS FOTOGRAFICZNY „PRZEPIS NA RODZINNE CZYTANIE”

Miejska Biblioteka Publiczna w Legionowie przeprowadziła konkurs, w którym główną nagrodą jest rodzinna sesja fotograficzna. Konkurs organizowany jest w ramach projektu „Biblioteka Rodzin”. Z nadesłanych prac powstanie galeria zaprezentowana w Poczycalni. Regulamin konkursu dostępny jest na stronie internetowej biblioteki (www.bibliotekalegionwo.pl).

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z Funduszu Promocji Kultury.



■ GALA MAŁOPOLSKI BIBLIOTEKARZ ROKU

1 lipca br. w Filharmonii Krakowskiej odbyła się gala finałowa konkursu Bibliotekarz Roku Województwa Małopolskiego. W wydarzeniu uczestniczyli m.in.: przewodnicząca SBP dr Barbara Budyńska, Iwona Gibas członek Zarządu Województwa Małopolskiego, radna województwa Anna Mikosz, dyrektor Departamentu Kultury i Dziedzictwa Narodowego UMWM Monika Gubała, dyrektor Filharmonii Krakowskiej Mateusz Prandota. Nagrodzono finalistów trzech ostatnich edycji konkursu. Medale otrzymali: Karol Baranowski – Małopolski Bibliotekarz Roku 2019 – nauczyciel – bibliotekarz Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. Hugona Kołłątaja w Krakowie oraz Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Krakowie, Halina Świtlicka – Małopolski Bibliotekarz Roku 2020 – nauczyciel bibliotekarz w Filii w Olkuszu Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej oraz Paweł Piwowarczyk – Małopolski Bibliotekarz Roku 2021 – dyrektor Miejskiej Biblioteki Publicznej w Dobczycach. Członkowie obecnego Zarządu Okręgu podziękowali za pracę w minionej kadencji członkom poprzedniego Zarządu.

MARZENA PRZYBYSZ

Informacje dotyczące działalności Stowarzyszenia dostępne są także na <http://www.sbp.pl/sbp/dzialalnosc>.



Fot. Wyróżnione publikacje

■ WYRÓŻNIENIE W KONKURSIE POLSKIEGO TOWARZYSTWA WYDAWCÓW KSIĄŻEK

Wydane w 2021 r. przez Bibliotekę na Koszykowej bibliofilskie edycje wyboru wierszy Krzysztofa Kamila Baczyńskiego – *Wyje za mną ciemny, wielki czas*, a także Tadeusza Różewicza – *Czas, który idzie*, otrzymały wyróżnienie w 62. Konkursie PTWK Najpiękniejsze Polskie Książki 2021. Wyróżnienie zarówno Bibliotece jako wydawcy, jak i prof. Januszowi Górskiemu, autorowi projektu książki oraz doboru ilustracji, a także drukarni



Fot. Prezes PTWK Rafał Skąpski

Biały Kruk z Białegostoku oraz Krzysztofowi Gotowickiemu odpowiedzialnemu za DTP, przyznano w dziale VIII. *Katalogi, wydawnictwa bibliofilskie i inne*.

Uroczyste rozdanie nagród i wyróżnień odbyło się 26 maja 2022 r. podczas Warszawskich Targów Książki pod PKiN.

Obydwie publikacje składają się na „Serię Jubileuszową” Biblioteki Publicznej m.st. Warszawy – Biblioteki Głównej Województwa Mazowieckiego, którą zapoczątkowano dzięki grantowi Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, a także dotacji celowej Samorządu Województwa Mazowieckiego.

DR EWELINA RĄBKOWSKA



Fot. Dr Agnieszka Strojek, dr Ewelina Rąbkowska



Fot. Wręczenie wyróżnienia

POSTAKTUALIA

Być może za dwa lata lub za trzy miesiące praktyka w komunikowaniu zmieni się w stopniu zasadniczym. Nie musi lecz może i wszystko lub prawie wszystko będzie wyglądało inaczej. Tego co jest teraz nikt przecież nie przewidywał, a oto wdepnęliśmy w stan (w bagno?) permanentnych połączeń sieciowych. Tak to wygląda dzisiaj.

I wprawdzie teoretycy spierają się, czy mamy do czynienia z komunikacją multimedialną lub jakąś inną, mniej jednorodną, ale nie wiem czy przedmiot **TAKIEGO** sporu jest dla nas znaczący. W końcu dużo ludzi podjęło pracę w bibliotekarstwie i codzienność dowodzi, że mają co robić. Może więc nie warto rezygnować, ani zniechęcać się, przedwcześnie. Wszystko w swoim czasie. Jeśli taki czas nadejdzie.

Najbardziej zawzięte klótnie mają miejsce w środowiskach akademickich, ale nie tam koncentruje się bibliotekarska rzeczywistość. Jest poza tym dużo pytań hasłowych: czy to już koniec zawodu? Na kwestię tak sformułowaną odpowiedzi nie ma. Zobaczymy.

Trzeba odczekać, aż rzeczywistość upomni się o kolejne miesiące, albo tygodnie, bo nie sądzę żeby dni. Natomiast z całą pewnością nikt nie będzie nikogo utrzymywał bez rzeczywistej potrzeby. To musi wyjaśnić się bez niedomówień. Toteż wytrzymajcie Państwo jak długo się da.

JACEK WOJCIECHOWSKI

BIBLIOTEKARZ

Czasopismo wydawane przez
Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich
we współpracy z Biblioteką Publiczną
m.st. Warszawy – Biblioteką Główną
Województwa Mazowieckiego

Rada Redakcyjna:

Zdzisław GĘBOŁYŚ (przewodniczący),
Sylvia BŁASZCZYK, Stanisław CZAJKA,
Małgorzata JEZIEWSKA, Mirosława MAJEWSKA,
Bożena WINIARSKA

Redaktor naczelna:

Elżbieta STEFANCIK
tel. 600-433-877; e-mail: e.stefanczyk@sbp.pl,
e.stefanczyk@onet.pl

Zastępca redaktora naczelnego:

Barbara BUDYŃSKA
tel. 507-622-572; e-mail: b.budynska@sbp.pl

Sekretarz redakcji:

Marzena PRZYBYSZ
tel. 697-790-802; e-mail: m.przybysz@sbp.pl

Redaktor techniczny:

Elżbieta MATUSIAK

Opracowanie graficzne i łamanie:

Ewa MAJEWSKA

Tłum. na jęz. angielski:

Małgorzata WALESZKO

Projekt graficzny:

Tomasz KASPERCZYK

„Bibliotekarz” – www.czasopisma.sbp.pl/bibliotekarz

Redakcja zastrzega sobie prawo do opracowania
redakcyjnego i skracania tekstów.



Wydawnictwo Naukowe
i Edukacyjne Stowarzyszenia
Bibliotekarzy Polskich

00-335 Warszawa,
ul. Konopczyńskiego 5/7,
tel. 22 827-52-96
www.wydawnictwo.sbp.pl

Marta LACH – Z-ca Dyrektora Biura ZG SBP
ds. wydawnictw

tel. 784 698 446, e-mail: m.lach@sbp.pl

Konto SBP: Credit Agricole Bank Polska S.A.
46 1940 1076 3122 4176 0000 0000

Druk i oprawa: Mazowieckie Centrum Poligrafii
ul. Ciurlionisa 4, 05-270 Marki.

ISSN 0208-4333. Indeks 352624

WARUNKI PRENUMERATY „BIBLIOTEKARZA”

„Bibliotekarz” dostępny jest w prenumeracie
i w bezpośredniej sprzedaży w Biurze ZG SBP. Koszt
prenumeraty rocznej w 2022 r. to **210 zł**. Zamówienia
na czasopismo można składać w ciągu całego roku,
od dowolnego numeru pisma:

- za pośrednictwem e-sklepu SBP, pod adresem
www.sbp.pl/prenumerata,
- e-mailem na adres: sprzedaz@sbp.pl,
- listownie na adres: Dział Sprzedaży SBP. Bu-
dynek F, al. Niepodległości 213, 02-086 War-
szawa.

Przy zamówieniu większej liczby egzemplarzy
proponujemy następujące rabaty:

- 2-9 egzemplarzy – 20%,
- 10 i więcej egzemplarzy – 30%.

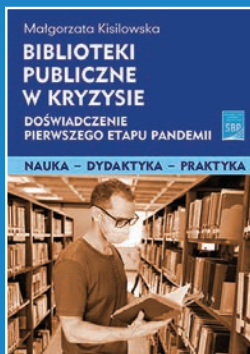
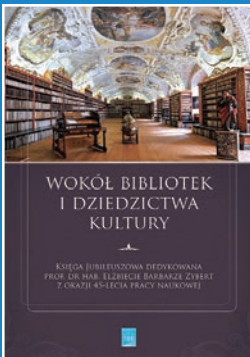
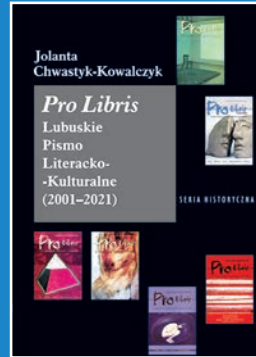
„Bibliotekarz” jest dostępny online w Archiwum
Cyfrowym SBP pod adresem www.ac.sbp.pl

WAŻNE DLA AUTORÓW PUBLIKUJĄCYCH W „BIBLIOTEKARZU”

1. Przesyłanie tekstów w plikach w progra-
mie Word w formatach DOC lub RTF (od-
stęp 1,5 między wierszami), wykresy i tabele
w programie excel, a zdjęcia w formacie JPG
w rozdzielczości 300 dpi na adres Wydawnic-
two Naukowe i Edukacyjne SBP ([wydawnic-
two@sbp.pl](mailto:wydawnic-
two@sbp.pl)) lub bezpośrednio do redaktora
naczelnego na adres: e.stefanczyk@sbp.pl.
Teksty i fotografie powinny być podpisane.
2. Stopień lub tytuł naukowy oraz miejsce pracy
i pełniona funkcja do umieszczenia w notce
o autorze.
3. Oświadczenie Autora o wyrażeniu zgody na
bezpłatne publikowanie danego tekstu w in-
ternecie w związku z digitalizacją „Bibliote-
karza”.

NOWOŚCI

WYDAWNICTWA NAUKOWEGO I EDUKACYJNEGO
STOWARZYSZENIA BIBLIOTEKARZY POLSKICH



Zapraszamy do sklepu (wydawnictwo.sbp.pl ; sprzedaz@sbp.pl)



BIBLIOGRAFIA FONOGRAFII POLSKIEJ

Bibliografia Fonografii Polskiej to rejestr publikacji i prac poświęconych polskim i polonijnym nagraniom dźwiękowym oraz firmom fonograficznym działającym na historycznym obszarze Polski w okresie od 1878 r. do czasów współczesnych. Zakres przedmiotowy obejmuje muzykę klasyczną, rozrywkową, jazz, muzykę ludową, zagadnienia techniki nagraniowej. Materiał źródłowy jest prezentowany na stronie <https://fonografia.sbp.pl> w dwóch bazach danych: *Artykuły, książki i prace dyplomowe* oraz *Recenzje z czasopism*. Dla zwiększenia stopnia wykorzystania opracowano wersję angielską bazy.

Projekt został zaprezentowany w środowisku międzynarodowym przez Stanisława Hrabiego z Uniwersytetu Jagiellońskiego, w czasie sesji „Hot Topics Session” podczas Kongresu IAML (International Association of Music Libraries, Archives and Documentation Centres) odbywającego się w dniach 24-29 lipca 2022 r. w Pradze.

Projekt realizowany jest przez Sekcję Fonotek Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.



Projekt „Źródła do badań fonografii polskiej – kontynuacja budowy bazy i zwiększenie jej wykorzystania” uzyskał dofinansowanie Ministra Edukacji i Nauki w ramach programu Społeczna Odpowiedzialność Nauki na podstawie umowy nr SONP/SN/514674/2021; kwota dofinansowania 117 650,00 zł.; całkowita wartość projektu 131 150, 00 zł.



ARCHIWUM CYFROWE SBP

„Rozbudowa i podniesienie jakości dostępu do zasobów naukowych Archiwum Cyfrowego Wydawnictwa SBP” to projekt realizowany przez Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich od 2021 r. W ramach zadania, do końca 2022 r., procesowi kompleksowego opracowania poddanych zostanie 1900 artykułów z czasopism naukowych i prac zbiorowych oraz 200 prac autorskich. Zakres chronologiczny opracowanych materiałów obejmuje artykuły z czasopism naukowych wydanych w latach 2000-2021 oraz książki opublikowane w latach 1991-2018. Dla opracowywanych obiektów cyfrowych powstają rekordy bibliograficzne wraz z charakterystyką przedmiotową tworzoną w oparciu o Deskrytory Biblioteki Narodowej i język słów kluczowych. Zmodyfikowany interfejs wyszukiwawczy w wydajny sposób zwiększa dostępność do oferowanych w wolnym dostępie publikacji oraz poprawia jakość przeszukiwania zasobów Archiwum. Zdigitalizowane i udostępnione w Archiwum Cyfrowym zasoby czasopism (naukowych i branżowych) wydawane przez SBP, stanowią około 90% kolekcji czasopism bibliotekarskich ukazujących się na rynku.



Projekt „Rozbudowa i podniesienie jakości dostępu do zasobów naukowych Archiwum Cyfrowego Wydawnictwa SBP” uzyskał dofinansowanie Ministra Edukacji i Nauki w ramach programu Społeczna Odpowiedzialność Nauki na podstawie umowy nr SONP/SN/512254/2021; kwota dofinansowania 102 000,00 zł.; całkowita wartość projektu 116 600,00 zł